

Yayın ilkeleri, izinler ve abonelik hakkında ayrıntılı bilgi:

E-mail: bilgi@uidergisi.com

Web: www.uidergisi.com

Bush Doktrini: Küresel Bir Hegemonik İstikrar Arayışı mı?

Bülent Sarper Ağır

Arş. Gör., Adnan Menderes Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Bu makaleye atıf için: Ağır, Bülent Sarper, “Bush Doktrini: Küresel Bir Hegemonik İstikrar Arayışı mı?”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 3, Sayı 12 (Kış 2006-2007), s. 71-100.

Bu makalenin tüm hakları Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği'ne aittir. Önceden yazılı izin alınmadan hiç bir iletişim, kopyalama ya da yayın sistemi kullanılarak yeniden yayımlanamaz, çoğaltılamaz, dağıtılamaz, satılamaz veya herhangi bir şekilde kamunun ücretli/ücretsiz kullanımına sunulamaz. Akademik ve haber amaçlı kısa alıntılar bu kuralın dışındadır.

Aksi belirtilmediği sürece *Uluslararası İlişkiler*'de yayınlanan yazılarda belirtilen fikirler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UİK Derneğini, editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.

Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği | Uluslararası İlişkiler Dergisi

Söğütözü Cad. No. 43, TOBB-ETÜ Binası, Oda No. 364, 06560 Söğütözü | ANKARA

Tel: (312) 2924108 | Faks: (312) 2924325 | Web: www.uidergisi.com | E- Posta: bilgi@uidergisi.com

Bush Doktrini: Küresel Bir Hegemonik İstikrar Arayışı mı?

Bülent Sarper AĞIR*

ÖZET

Uluslararası sistemde gücün nasıl dağıldığının, uluslararası sistemin işleyişi ve uluslararası sistemde yer alan aktörlerin davranışı üzerinde önemli bir etkisi vardır. Soğuk Savaş sonrası dönemde uluslararası sistemde tek süper güç olarak kalan ABD, 1990'lı yıllar boyunca iyicil hegemonya olarak tanımlanan bir strateji çerçevesinde bu konumunu sürdürmeye çalışmıştır. Buna karşılık bu çalışmanın temel konusunu, Bush Doktrini olarak adlandırılan Amerikan dış ve güvenlik politikasının 1990'lı yıllarda geçerli olan hayırhah hegemonya kavramının küresel tek merkezli bir hegemonik istikrar arayışına geçiş çabasının teorik olarak incelenmesi oluşturmaktadır. Bu çerçevede, uluslararası sistemde ABD'nin sahip olduğu tek kutuplu yapının sürdürülmesini sağlayacak sistemik güç unsurlarının oluşturulması büyük önem kazanmaktadır. ABD'nin, terörizme karşı savaşta kullandığı demokratik barış teorisi ve önleyici savaş argümanları kapsamında, tek taraflılığı öne çıkararak sürdürdüğü politikaların Rusya, AB ve Çin gibi önemli uluslararası aktörler ile ilişkiler ve uluslararası normatif düzen üzerindeki yansımaları da incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hegemonya, Hegemonik İstikrar, Demokratik Barış Teorisi, Uluslararası Normatif Düzen, Önleyici Savaş

The Bush Doctrine: A Search For Global Hegemonic Stability?

ABSTRACT

The pattern of distribution of power has a crucial impact on the international system. After the Cold War, the USA, as a sole superpower in the international system, tried to pursue its current position in the context of a strategy that is conceptualized as benign hegemony. This paper analyzes the theoretical bases of the transition of American foreign and security policy from benign hegemony to global hegemonic stability search efforts. In this extent, systemic power components which enable the pursuit of a unipolar structure of international system is of great importance for the USA. In the context of the arguments of democratic peace theory and preventive war been that have been employed by the USA for a war against terrorism, impacts of its unilateral actions on relations with significant international actors such as Russia, the EU and China and implications for international normative order will be analyzed respectively.

Keywords: Hegemony, Hegemonic Stability, Democratic Peace Theory, International Normative Order, Preventive War

* Araştırma Görevlisi, Adnan Menderes Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Nazilli Aydın

Giriş

Uluslararası sistemde güç dağılımının yeniden şekillenmeye mecbur kaldığı ve genel olarak hangi yöne gideceği üzerinde uluslararası ilişkiler akademisyenleri arasında bir oydaşmanın bulunmadığı Soğuk Savaş sonrası dönemin ilk on yılında, ABD, sistemdeki tek süpergüç olarak iyicil hegemonya (benign hegemony) olarak kavramsallaştırılan bir politika yürütmüştür. Demokratik değişim, insan hakları ve serbest piyasa ekonomisine yapılan vurgu ile küreselleşme olgusunun öne çıktığı ve sistemdeki diğer aktörlerin zımnen kabullenmeleriyle şekillenen bu yapı içinde ABD'ye biçilen rol, sistemin sorunsuz işlemesini sağlamak olmuştur.¹ Bu genel çerçevede şekillenen ABD'nin kendisine rakip olabilecek güçlerin doğmasını engelleme çabası, pratikte sadece askeri güç zoruyla dayatılan bir politika olmaktan çok, diğer potansiyel güçlerin de çıkarlarını gözeten, güvenliklerini sağlayan ve küresel düzeyde siyasi-ekonomik istikrarı koruyan bir yaklaşımla gerçekleştirilmeye çalışılmıştır.

Bununla birlikte, diğer devletlerin askeri ve ekonomik olarak serbest olmalarına olanak tanıyan iyicil hegemonya stratejisi, zenginliğin ve teknolojinin potansiyel rakiplere yayılmasını olanaklı kılması nedeniyle zaman içerisinde hegemonun üstünlüğünün aşınması sonucunu doğurur. 11 Eylül saldırıları sonrasında ABD'nin küresel siyasette izlediği bu politika stratejisi de önemli bir değişime uğramaktadır. Bush Yönetimi, sistemdeki diğer aktörlerin varlıklarını ve tercihlerini hesaba katan iyicil hegemonya yerine, ABD'nin kendi çıkarları etrafında şekillenen ve tek taraflılığı ön plana çıkaran bir küresel tek merkezli hegemonik istikrar arayışındadır. Bu arayış ile ulaşılmak istenen hedef, ABD hegemonyasına rakip olabilecek potansiyel aktörleri mutlak bir denetim altına almak ve uluslararası sistemi ve küresel siyaseti ABD'nin tercihlerine ve önceliklerine göre şekillendirmektir. Bu kapsamda Bush Doktrini ile Rusya, Çin ve AB gibi potansiyel süpergüç adayı olan uluslararası aktörler arasındaki etkileşimin incelenmesi gereklidir.

Demokratik barış teorisine göre, iç politik faktörler, barışın temel belirleyicileridir ve uluslararası sistemde liberal demokrasilerin varlığı, istikrarlı bir düzenin ortaya çıkmasına yardımcı olacaktır. Bush Yönetimi'nde etkili olan yeni-muhafazakarlar da, saldırgan bir tarzda demokratik barış teorisinin uygulanması yoluyla, uluslararası terörizme korumaya ve destek sağlayan zayıf devletlerde yaşanacak rejim değişikliklerinin ABD'nin karşı karşıya olduğu en ciddi güvenlik tehdidi olan terörizmin karşılınmasında en geçerli yol olacağını düşünmektedirler. 11 Eylül olayları, Amerikan dış ve güvenlik politikasında temel bir paradigma değişikliğine yol açmıştır ve bu kapsamda, demokrasi ile güvenlik arasında yakın bir bağ kurulmaktadır.

¹ Mustafa Aydın, "ABD Dünya'dan ne istiyor?", 23 Mart 2003, <http://www.haberanaliz.com/detay.php?detayid=325> (04.04.2006), s. 2.

İdealist bir yaklaşıma sahip gibi görünen demokrasinin yayılmasının desteklenmesi konusu, realist değerlendirmelerden soyutlanmamalıdır. Günümüz Amerikan dış politikasının yaşadığı belki de en önemli sorun, uluslararası ilişkiler teorisindeki idealist ve realist kuramların hangisinin ağır bastığı konusudur. Bu çalışmada, ABD'nin uluslararası sistemde demokrasilerin yayılması çabalarının küresel hakimiyet stratejisinin bir parçası olduğu ve demokratik ideallerle realist çıkarların bir potada eritildiği iddia edilmektedir. Bu çerçevede, on yıllardır Amerikan dış ve güvenlik politikasının belkemiğini oluşturan caydırıcılık ve çevreleme politikalarının yerini almış olan önleyici savaş stratejisini, uyguladığı dış ve güvenlik politikalarının merkezine oturtan Bush Yönetimi, çok taraflılığı, uluslararası örgütleri ve uluslararası işbirliğini tek taraflılığa feda etmektedir. Bu durumun uluslararası ilişkiler açısından en çarpıcı sonucu ise, son dönemde liberal değerlerin ağırlık taşıdığı uluslararası normatif düzenin aşınmasıdır.

Bush Yönetimi'nin uygulamaya koyduğu politikaların, statüko karşıtı ve devrimci bir niteliğe sahip olduğu iddialarının aksine, bu çalışmada, mevcut Amerikan yönetiminin gündemine aldığı dış politika tercihleri ve uygulamaları ile kullandığı retoriğin köklerinin Amerikan dış politikasına yön veren ve Kurucu Atalar tarafından şekillendirilen bir geçmişinin olduğu ileri sürülmektedir. Bu kapsamda, Amerikan dış politikası ulusal çıkarlarının bilincinde olan bir devletin, askeri gücünü kullanarak kendisine atfedildiği iddia edilen bir misyonu yerine getirme arayışında olan bir devamlılık arz etmektedir.

Hayırhah Hegemonyadan Hegemonik İstikrar Arayışına

Soğuk Savaş sonrasında ABD'nin uluslararası politikada tek süpergüç olarak kalması, hegemonya, üstünlük, tek kutupluluk ve emperyalizm gibi kavramlar kullanılarak tanımlanmaya çalışılmıştır. Bunun dışında iyicil hegemonya ya da imparatorluk gibi kavramlar da, uluslararası politikadaki yeni dönemde ABD'nin tek süpergüç vasfının tanımlanmasında kullanılmıştır. Kanaatimizce, bu kavramsallaştırma karmaşası içinde tek kutupluluk, yapısal bir kavram olarak, mevcut uluslararası sistemdeki güç dağılımını karakterize etmesi bakımından en uygun kavram olarak ortaya çıkmakla birlikte, hegemonya, Amerikan Yönetimi'nin uluslararası politikanın alacağı şekle dair olan arayışını ifade etmektedir. Krahnann'ın da belirttiği gibi, tek kutupluluk zorunlu olarak hegemonyayı gerektirmese de hegemonya, tek kutuplu sistemde ortaya çıkabilir.² ABD'nin sahip olduğu askeri, ekonomik ve politik güç göz önüne alındığında, Sovyetler Birliği'nin yıkılmasından sonra uluslararası sistemdeki tek süper güç ve bunun sonucu olarak da tek kutup

² Elke Krahnann, "American Hegemony or Global Governance? Competing Visions of International Security", *International Studies Review*, Cilt 7, No 4, 2005, s. 533.

olarak kaldığı bir gerçektir. Tek kutuplu sistem, tek bir gücün, kendisine karşı dengeleyici bir koalisyonun oluşumunu engelleyecek kapasitelere sahip olmasıdır. Askeri anlamda (Rusya) ve ekonomik anlamda (Almanya ve Japonya) gibi büyük güçler var olmakla birlikte, sadece ABD söz konusu alanlarda kuvvet uygulama yeteneğine sahiptir.³ ABD, uluslararası sistemdeki gelişmeleri, tüm karşı çıkışlara rağmen şekillendirmedeki üstünlüğünü ve tek kutupluluk konumunu son Irak Savaşı'nda da göstermiştir. Buna karşın Amerikan hegemonyasının doğmakta olduğuna tanık olup olmadığını ve bunun uluslararası politikaya nasıl etki edeceğini anlayabilmemiz için, hegemonya kavramının ne anlama geldiğinin açıklığa kavuşturulması gerekmektedir.

Krahmann, hegemonya kavramını, uluslararası sistemde diğer devletler üzerinde sahip olunan etkinin kapasiteler anlamında değerlendirilmesi olarak tanımlamaktadır.⁴ Bu çerçevede hegemon olarak nitelenebilecek bir devletin askeri, ekonomik, politik, kurumsal ve ideolojik alanlarda sahip olduğu kapasiteler ve bunun sonucunda elde ettiği etki, hegemonya kavramının boyutlarını oluşturmaktadır. Lake ise, hegemon kavramını, diğerleri üzerinde kısmi otoriteye sahip olan hakim devlet olarak, hegemonyayı ise, bu devletin kurduğu sosyal düzen olarak tanımlamaktadır.⁵ Bu anlamda, Soğuk Savaş döneminde uluslararası sistemin dinamikleri ve gerçekleri ışığında, Batı bloku açısından ABD'nin Avrupalı müttefikleri ile olan ilişkilerinde bir hegemonya oluşturduğu ileri sürülebilir. Batı Avrupa üzerindeki Sovyet tehdidinin karşılanmasında, ABD'nin varlığına olan ihtiyaç bu sonucu doğurmuştur.

Pax Britanica ile Pax Americana arasında bir karşılaştırma yapılacak olursa, ekonomik anlamda ABD, Britanya'dan daha yüksek bir küresel çıktı payına sahiptir. Askeri anlamda da ABD, Britanya'nın 1815'ten hemen sonra sahip olduğu askeri üstünlüğün de ötesinde bir üstünlüğe sahiptir. Diğer taraftan, Britanya, bir yüzyıl önce dünya yüzölçümünün ve nüfusunun dörtte birine hakimken, ABD'nin resmi etki alanı çok daha azdır. Yine Britanya vatandaşı 15 milyon insan imparatorluk topraklarına yayılmışken, bu sayı ABD için 4 milyondur. Britanya, "dünyanın bankeri" olarak adlandırılacak biçimde sermaye ihracatçısı iken, bugün ABD, aynı ölçüde sermaye ithalatçısıdır.⁶

³ Christopher Layne, "The Unipolar Illusion: Why New Great Powers Will Rise", Michael E. Brown, Sean M. Lynn-Jones ve Steven E. Miller (der.), *The Perils of Anarchy: Contemporary Realism and International Security*, Massachusetts, MIT Press, 1995, s. 130.

⁴ Ibid., s. 533.

⁵ David A. Lake, "American Hegemony and the Future of East-West Relations", *International Studies Perspectives*, Cilt 7, No 1, 2006, s. 25.

⁶ Niall Ferguson, "Hegemony or Empires?", *Foreign Affairs*, Vol. 82, No. 5, September/October 2003, <http://www.foreignaffairs.org/20030901fareviewessay82512/niall-ferguson/hegemony-or-empire.html>, (25.12. 2006).

Sonuç olarak Britanya, hegemonyasını oluştururken kendi çıkarlarını başkalarının çıkarları haline getirmiş ve serbest ticaret, mukayeseli üstünlük ve altın standardı gibi mekanizmalar yaratmıştır. ABD ise, hegemonyasını, dünyanın daha karmaşık hale gelmesinden dolayı çok daha gelişmiş mekanizmalar aracılığıyla gerçekleştirmiş⁷ ve daha önceki güçlerden farklı olarak uluslararası işbirliği ve örgütlenmeye ağırlık vermiştir. Nye, ABD'nin bu özelliğini diğer güçlerden farklı olarak askeri gücün yanı sıra ekonomik, kültürel ve fikir dünyasında da güç olmaya önem vermesiyle açıklamaktadır.⁸

11 Eylül'den önce de ABD yönetimi, küresel ekonomik ve siyasi düzenin istikrarının ABD'nin hegemonyasına dayandığına inanmıştır. Fakat bu daha çok, ebeveyn gözetimi (adult supervision) ya da iyicil hegemonya gibi ifadelerle olumlandırılan ve belli ölçüde sistemdeki aktörlerin bu yapıyı zımnen kabullenmeleriyle meşrulaşan bir liderlik olmuştur. Bu yapıda, demokratik değişim, insan hakları ve serbest piyasa ekonomisine yapılan vurgu ile küreselleşme olgusu öne çıkmıştır. Burada ABD'ye biçilen rol, sistemin sorunsuz işlemesini sağlamak olmuştur. Zaten sorunsuz işleyen yapı da ABD'nin liderlik konumunu sürdürmesini sağlayacaktır. Bu genel çerçevede şekillenen ABD'nin kendisine rakip olabilecek güçlerin doğmasını engelleme çabası, pratikte sadece askeri güç zoruyla dayatılan bir politika olmaktan çok, diğer potansiyel güçlerin de çıkarlarını gözeten, güvenliklerini sağlayan ve küresel düzeyde siyasi-ekonomik istikrarı koruyan bir yaklaşımla gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Bir başka deyişle, uluslararası sistemin şekillenmesinde hegemonun sahip olduğu askeri ve ekonomik güç kadar ortak değerler de önem kazanmıştır. Böylece diğer potansiyel rakipler askeri güçlerini çeşitli alt-bölgelerde ABD çıkarlarını tehdit edebilecek ölçüde artırma ihtiyacı duymayacaklar; bunun yerine silahlanmaya ayırdıkları finansmanı daha çok ekonomik kalkınmaya yönlendirecekler; ABD ise kendisiyle diğer güçler arasındaki farkı büyük oranda teknolojik üstünlük ve ekonomik güçle koruyarak hegemon olmaya devam edecekti.⁹ Amerikan Yönetimi'nin bu değerlendirmeler doğrultusunda uyguladığı iyicil hegemonyanın tüm gerçekçi alternatiflerden daha iyi bir uluslararası düzenleme olacağı ileri sürülmüştür.¹⁰

⁷ Atila Eralp, "Hegemonya", Atila Eralp (Der.), *Devlet ve Ötesi: Uluslararası İlişkilerde Temel Kavramlar*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005, s. 174.

⁸ Bkz. Joseph S. Nye Jr., *Amerikan Gücünün Paradoksu*, Çev. Gürol Koca, Literatür Yayınları, İstanbul, 2003.

⁹ Aydın, "ABD Dünya'dan ne istiyor?"

¹⁰ Bkz. Robert Kagan, "The Benevolent Empire", *Foreign Policy*, No 111, 1998, s. 26.

Kindleberger, uluslararası ekonomik sistemi etkileyen bir bunalımın etkili bir lider devlet tarafından engellenebileceğini ileri sürmüştür.¹¹ Lider devletin müdahalesi, diğer devletlerin çıkarlarının gerçekleştirileceği bir ortamın yaratılmasını ve korunmasını olanaklı kılar. Bu kapsamda, lider devletin sahip olduğu güç, diğer devletlerin faydalarının arttırılmasının bir aracı haline gelmektedir. Bir başka deyişle, hegemon, uluslararası sistemin istikrarını sağlayacak ortak faydanın temininde önemli bir rol oynamaktadır.¹² Gerçek anlamda hegemon için önemli olan ise, uluslararası sistemin istikrarı değil, kendi ulusal çıkarlarının ve/veya değerlerinin geliştirilmesidir.

İyicil hegemonya kavramının altında yatan ortak iyi mantığı, tüm devletlerin işbirliği yapacağını çünkü hegemonun sağladığı ortak iyiden fayda sağlayacaklarını varsayar.¹³ Bu nedenle, iyicil hegemonya stratejisi, diğer devletlerin askeri ve ekonomik olarak serbest olmalarına olanak tanır. Zaman içinde bu durum, hegemonun üstünlüğünün aşınması sonucunu doğurur. Çünkü iyicil hegemonya, zenginliğin ve teknolojinin potansiyel rakiplere yayılmasını olanaklı kılar. Sonuç olarak, farklılaşan büyüme oranları, yeni büyük güçlerin ortaya çıkmasına olanak verecek şekilde göreceli ekonomik güçte değişimlere yol açar.¹⁴

Soğuk Savaş sonrası dönemde uluslararası sistemdeki güç dağılımı tek kutuplu bir sistemi temsil etse de, en azından teorik olarak tek kutupluluk, büyüme süreci içinde hegemon güç ile büyük güç olmaya uygun devletler arasındaki açık daralmaya başladıkça, yeni büyük güçler ortaya çıkacağından dolayı, kısa ömürlüdür.¹⁵ Nitekim tek kutuplu sistemler, kendi yıkımlarının tohumlarını içlerinde barındırırlar. Bu durumun birinci nedeni, üstünlüğü sürdürmenin maliyeti, hegemonun ekonomik gücünü ve buna bağlı olarak askeri ve ekonomik kapasitelerini aşındırmaya başlamasıdır. İkinci nedeni ise, hegemonik paradoks, ekonomik, teknolojik ve örgütsel yeteneklerin diğer devletlere yayılmasıyla sonuçlanır ve bu durum, hegemonun diğerleri üzerinde olan karşılaştırmalı avantajını kaybetmesine yol açar.¹⁶ Bunun dışında tek kutupluluk, uluslararası sistemde güç dengesi bulunmadığı için istikrarlı değildir ve sistemdeki tek süper güç tarafından tehdit edildiklerini düşünen diğer devletler, bu tek süper gücü dengelemek için ya tek tek ya

¹¹ Charles Kindleberger, "The World in Depression, 1929-1939", *Explanation of the 1929 Depression*, Berkeley University of California Press, 1973, s. 291-308, <http://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/depress.htm>, (25.12. 2006).

¹² Liberallerin hegemonyaya biçtikleri rol ve gücün ortak fayda için kullanılması hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Stephen D. Krasner, "Structural Causes and Regime Consequences: Regimes as Intervening Variables", *International Organization*, Vol. 36, No 2, Spring 1982, s. 197-200.

¹³ Layne, "The Unipolar Illusion:...", s. 137-138.

¹⁴ *Ibid.*, s. 159.

¹⁵ *Ibid.*, s. 134-136.

¹⁶ *Ibid.*, s. 132-138.

da birlikte hareket edeceklerdir. Çünkü tek kutupluluğun devamını sağlamaya yönelik çabalar, kaçınılmaz olarak karşı çabaları doğuracaktır.¹⁷ Bu nedenle eğer istikrar, hakim devletin devam eden üstünlüğü ile eşit tutulursa, hegemonik sistemlerin istikrarı, hegemonun gücü dikkate değer bir şekilde aşınmaya başlayınca, sorgulanır hale gelecektir.

Tek kutupluluğun yukarıda sıralanan nedenlerden dolayı sona ermeye mahkum olduğu göz önüne alındığında, ABD'nin uluslararası sistemdeki hakim konumunu sürdürebilmesi için yeni bir yaklaşım benimsemesi gerekmiştir. 21. yüzyılı gerçek bir Amerikan yüzyılı yapmayı hedefleyen yeni-muhafazakarlar, 20. yüzyıl boyunca birbirini kontrol altında tutan ve ABD'nin aşırı uçlara kaymasını önleyen liberal ve realist politikaların, ABD'nin gücünün artık başka hiçbir güç tarafından sınırlandırılmadığı günümüz dünyasında anlamsız kaldığına inanmaktadırlar. Bu çerçevede, güç dengesi, ittifaklar, caydırıcılık ve çevreleme gibi unsurlarıyla Amerikan dış ve güvenlik politikalarını 50 yılı aşkın süredir etkisi altında bulunduran realpolitiğin, büyük güç dengesizlikleri içeren tek kutuplu dünyada uygulanamaz olduğunu; ABD'nin hegemonyası altında gönüllü ekonomik ve siyasi birliktelikler kurmayı hedefleyen liberal yaklaşımın da artık geçersiz olduğunu düşünmektedirler.¹⁸

Mustafa Aydın, ABD'nin, 11 Eylül saldırılarının ardından o güne kadar kullandığı terörizme karşı savaş retoriğinin ötesine geçerek, iyicil hegemon yerine açıkça mutlak kontrole (supremacy) dayanan neo-emperyal bir güvenlik anlayışına geçtiğini belirtmektedir. Buna göre ABD ortaklaşa güvenliği garanti altına almak için artık büyük devletlerin ittifakını aramayacak ve ABD askeri gücünü tüm meydan okumaların ötesinde tutacak şekilde rakiplerin doğmasına engel olacaktır. Bunu yaparken de ABD'nin geleneksel realist politikalarına (çevreleme ve caydırıcılık) ya da Clinton döneminde moda olan neo-liberal (stratejik ortaklık, küreselleşme, çok-taraflı işbirliği gibi) politikalara dayanmayacak; bunların yerine ön-alma (preemption) stratejisini vurgulayan yeni-muhafazakar politikalar izleyecektir.¹⁹

Gerçekten Clinton döneminde yayınlanan 1996 ve 1997 tarihli Ulusal Güvenlik Strateji belgelerinde ulusal güvenliğin sağlanması öncelikli görev olarak belirtilse de, George W. Bush Yönetimi'nin 2002 tarihli Ulusal Güvenlik Strateji belgesinde farklı olarak işbirliğine dayalı güvenlik önlemlerinin teşviki için etkili diplomasinin kullanılması gereği ve güvenlik tehditleri ile her zaman tek taraflı olarak mücadele edilemeyeceği ve buna bağlı olarak karşılaşılan tehditler ve zorlukların işbir-

¹⁷ Krahmann, "American Hegemony or Global...", s. 535.

¹⁸ Aydın, "ABD Dünya'dan ne istiyor?".

¹⁹ Aydın, "ABD Dünya'dan ne istiyor?".

liğine dayalı çok taraflı çözümler gerektirdiği gibi hususlara değinilmiştir. Bush Doktrini'nde yer önleyici savaş stratejisi'nin yerine, Clinton'ın döneminde caydırıcılık ve önleyici diplomasi üzerine vurguda bulunulmuştur. Örneğin, iki başkanın küresel sorunlarla ilgili yaklaşımlarındaki farkı ortaya koymak anlamında, Kyoto Protokolü'nde, Başkan Bush müzakereyi reddetmiş ve zorba bir ifadeyle bu sözleşmeyi "ölü" kabul ettiğini belirtmişken, Clinton ise, İklim Değişikliği Eylem Planı'nın oluşturulması ve 1993 yılında Bio-Çeşitlilik Antlaşması'nın imzalanması yönünde bir tavır takınmıştır.²⁰

Buna karşılık Kagan, Sovyet tehdidi ortadan kalkmış olsa dahi, ABD'nin ulusal güvenliğini dostlarını, müttefiklerini ve hatta soyut ilkeleri kapsayacak şekilde tanımlamaya devam ettiği iddiasındadır.²¹ Bu noktada Waltz'ın ABD için yaptığı tespit dikkat çekicidir; daha önceki büyük güçler gibi, ülkenin güvenlik çıkarları, dünya düzeninin muhafaza edilmesi ile tanımlanmaya başlamıştır. Zirvedeki ülkeler açısından bu, önceden tahmin edilebilir bir davranıştır.²² Aksine Lipschutz ise, ABD'nin çıkarlarını dünyanın çıkarlarıymış gibi gördüğünü ve ABD'nin çıkarları ile uyumlu değilse, diğerlerinin çıkarlarını görmezden geleceğini ileri sürmektedir.²³ Nitekim Irak Savaşı'na uzanan süreçte ABD ile bazı müttefikleri arasında ortaya çıkan somut görüş ayrılıkları göz önüne alındığında, ABD'nin barış, adalet ve dünya düzeni tanımlamasının, Amerikan çıkarlarını yansıttığı ve diğer devletlerin çıkarları ile çatıştığı ortaya çıkmıştır. ABD'nin hegemonik istikrar arayışı, çok taraflı sınırlamaların dışına çıkılarak güç kullanmayı gerektirecek şekilde kendi çıkarları ile ilgilidir.

Hegemon kendi güvenliğini artırmak için, politik, ekonomik ve teritoryal kontrolünü genişletmeye ve uluslararası sistemi kendi çıkarlarına göre değiştirmeye çalışacaktır.²⁴ Bu nedenle Amerikan askeri gücünün kendi sınırları dışında konuşlandırılması, hegemonyanın korunmasının bir aracı olarak görülmelidir. ABD, uluslararası sistemdeki "meydan okunamaz" konumuna dayanarak, diğer ülkeleri kendi belirlediği rolleri kabul etmeye zorlayıp, "hegemonik bir istikrar" yaratmaya çalışmaktadır. Hegemonik istikrar teorisinin karanlık yüzü olarak

²⁰ A.B.D'nin 1996 tarihli Ulusal Güvenlik Stratejisi'nin tam metni için bkz. <http://www.fas.org/spp/military/docops/national/1996stra.htm>; 1997 tarihli Ulusal Güvenlik Stratejisi'nin tam metni için <http://www.fas.org/man/docs/strategy97.htm>; Bush dönemi için, *National Security Strategy of U.S.A*, Whitehouse Washington. <http://www.whitehouse.gov/nsc/nssall.html>, (25.12. 2006).

²¹ Kagan, "The Benevolent Empire", s. 28.

²² Kenneth Waltz, *Theory of International Politics*, Addison-Wesley, 1979, s. 200.

²³ Ronnie D. Lipschutz, "The Clash of Governmentalities: The Fall of the UN Republic and America's Reach for Empire", *Contemporary Security Policy*, Vol. 23, No 3, 2002, s. 227.

²⁴ Robert Gilpin, *War and Change in World Politics*, Cambridge University Press, 1981, ss. 94-95'den aktaran Layne, "The Unipolar Illusion...", s. 147.

tanımlanan manivela (leverage) stratejisi de, ABD'nin daha az güçlü olduğu alanlarda diğer devletleri taviz vermeye zorlamak için askeri gücünü kullanmasını kapsamaktadır. Örneğin; Japonya'nın güç projeksiyon kapasitesinin eksikliği, ABD'nin Körfez petrolünün akışını kontrol yeteneği üzerine kurulu olan söz konusu stratejinin politikalarına duyarlı olmasına neden olmaktadır.²⁵ Görüldüğü üzere ABD'nin mutlak hegemonya arayışı, diğer devletlerin göstereceği rızanın yanında zorlama (*coercion*) kavramını da gerektirmektedir.

Bu noktada realist teorinin çatışmaya eğilimli ve devlet merkezli olan, hukuku ve ahlakı, ulusal çıkarların akılcı hesabı üzerinde birer yük olarak gören ve ulusal çıkarların, belirli bir siyasi aktörün gücünü ve refahını en yüksek seviyeye çıkarma çabalarıyla mümkün olduğunca örtüşmesi gerektiğini ifade eden önermeleri ile tutarlılık gösteren bir politika ile karşı karşıya olduğumuz ileri sürülebilir. Mearsheimer'ın da belirttiği gibi, devletler, ne kadar güce sahip olmanın yeterli olacağını bilemediklerinden, sistemde hegemon bir konum elde etme çabası içinde olacaklar ve diğer aktörlerle rekabet etmeye devam edeceklerdir.²⁶ Bu nedenle, her ne kadar yeni-muhafazakarlar, geleneksel realist politikaların ABD'nin çıkarlarına hizmet etme yeteneğine sahip olmadığını ve yeni bir stratejinin gerekli olduğunu ileri sürseler de, pratikte, Amerikan Yönetimi'nin uygulamaya koyduğu politikaların büyük bölümü realist paradigma ile örtüşen özellikler taşımaktadır. Nitekim uluslararası sistemin doğası kimi zaman kurallar ve kurumlar üzerine kurulu gibi görünse de, işleyişinde de görüldüğü gibi anarşik bir nitelik taşımaktadır.

Tek kutupluluk ve hegemonya kavramları üzerine kurulu olarak açıklanmaya çalışılan ABD'nin Soğuk Savaş sonrasında uluslararası politikada kazandığı konum, tek kutupluluğun gerekli şartları varlığını sürdürdüğü için Krahnann'ın diliyle, hegemonik tek kutupluluk olarak tanımlanmaktadır.²⁷ Buna karşılık Wilkinson ise, mevcut uluslararası sistemin güç yapılanmasının hegemonyanın olmadığı bir tek kutupluluk olduğunu belirterek, hegemonyasız tek kutupluluğu, tek bir devletin üstün kapasitesinin etki ile eşleştirilmediği bir durumu olarak tanımlamaktadır.²⁸

Soğuk Savaş sonrası dönemde, özellikle askeri kapasite anlamında, ABD'nin gücünü dengeleyecek bir başka güç ya da güç birliğinin bulunmadığı bir ortamda, uluslararası istikrarın, ABD'nin uluslararası so-

²⁵ Ibid., s. 160.

²⁶ John J. Mearsheimer, "The False Promise of International Institutions", Michael E. Brown, Sean M. Lynn-Jones ve Steven E. Miller (der.), *The Perils of Anarchy: Contemporary Realism and International Security*, Massachusetts, MIT Press, 1995, s. 334.

²⁷ Krahnann, "American Hegemony or Global...", s. 534.

²⁸ Bkz. David Wilkinson, "Unipolarity Without Hegemony", <http://www.blackwell-synergy.com/doi/pdf/10.1111/1521-9488.00158>, (11.06.2006), s. 141-172.

runlara angaje olma isteği ve yumuşak güç unsurları ile sert güç unsurları arasında yapacağı tercihle yakından bağlantılıdır. Hegemonik istikrar arayışında olan Bush Yönetimi, bir taraftan demokrasilerin yayılmasını ABD'nin güvenliği ve şekillendirmeye çalıştığı uluslararası sistemin istikrarı için bir amaç olarak belirlerken, diğer taraftan çok taraflılığı, uluslararası örgütleri ve uluslararası işbirliğini önemsemeyen yöntemleri ile uluslararası normatif düzenin özellikle Soğuk Savaş sonrasındaki kazanımlarını ciddi biçimde tehlikeye atmaktadır. Sonuç itibarıyla Bush Yönetimi, idealist bir imaj çerçevesinde, kendi ben-merkezli ulusal çıkarlarını gerçekleştirmek için realist bir dış politika gündemi sürdürmektedir.

Mazarr, Bush Yönetimi'nin dış politika felsefesinin realizme dayanmış gibi gözükse de, uygulamada, Bush Yönetimi'nin varsayımlarının, doktrinlerinin ve politikalarının, realizmin önermelerinden çok daha farklı bir dünya görüşünden kaynaklandığını belirttiikten sonra, Irak'ı özgürleştirme ve demokratik bir yönetim kurma çabalarının, idealizm kapsamında anlam kazanabileceğini ileri sürmektedir.²⁹ Bununla birlikte, Bush Yönetimi'nin içinde bulunduğu en büyük teorik çelişki, "idealist" amaçların realist yöntemlerle yerine getirilmesidir. Bush Yönetimi, askeri ve ekonomik "sert" güç ile demokratik fikirlerin "yumuşak" gücünü bir araya getirmektedir. Liberal amaçların saldırgan ve tek taraflı bir biçimde sürdürülüyor olması, akademisyenler ve devlet adamları katında düşüncelerin karmaşıklaşmasına yol açmaktadır. Yeni güvenlik strateji belgesinde bir taraftan ulusal güvenliğin sağlanması ile ilgili düşüncelere ağırlık verilirken, diğer taraftan da bu amaç, tüm insanlığın paylaştığı bir değer gibi sunulmaktadır. Eğer tüm insanlığın geleceği hedefleniyorsa, tek taraflı eylemlerin açıklanması ve kabul ettirilmesi zorlaşmaktadır.

Demokratik Barış Teorisi ve Bush Doktrini

ABD'nin 2002 yılı Ulusal Güvenlik Belgesi'nin ilk cümlesi, özgürlük ve totalitarizm arasındaki 20. yüzyılın büyük mücadelesinin, özgürlük güçlerinin kesin zaferi ile sona erdiğini ve ulusal başarı için tek bir modelin kaldığını ve bu modelin de özgürlük, demokrasi ve serbest girişim kavramları etrafında şekillendiğini belirterek başlamaktadır.³⁰ Görüldüğü üzere belgenin bu başlangıç cümlesi, Fukuyama'nın "tarihin sonu" tezini destekler mahiyettedir. Bir başka deyişle, Bush Yönetimi, "tarihin sona erdiği" ön kabulüyle hareket ederek, Batı tarzı demokrasilerin dünya genelinde yaygınlaştırılmasını bir görev olarak telakki etmektedir.

²⁹ Michael J. Mazarr, "George W. Bush, Idealist", *International Affairs*, Cilt 79, No 3, 2003, s. 503-506.

³⁰ Bkz. The National Security Strategy of The United States of America, <http://www.whitehouse.gov/nsc/nss.html>, (06.02.2006).

Bush Yönetimi üzerinde önemli bir etkiye sahip olan yeni-muhafazakarlar da, liberal demokrasinin yayılmasının ABD'nin güvenlik çıkarlarını geliştireceği varsayımından hareketle, demokratikleşmenin liberal amacı ile sert gücün uygulanmasının realist araçlarını bir araya getirmiştir. Yeni-muhafazakarlık, "demokratik barış teorisi"nin iddialarını kabul ederek, demokratik reformların, Arap-İsrail anlaşmazlığı gibi sorunların barışçıl çözümü için gerekli olduğunu ileri sürmektedir.³¹ Yeni-muhafazakarlar, devletlerin demokratikleşirken, ABD'nin değerlerini de paylaşmaya başlayacaklarını ve bunun sonucunda, dış politika ve güvenlik konularında ABD yönetimi ile işbirliği yapmaya istekli ülkelerin sayısında artış olacağını düşünmektedirler. Fukuyama ve Garfinkle da, ABD'nin otoriter rejimleri desteklemeyi bırakıp, bunların yerine demokratik rejimler getirmek için yapabileceği ne varsa yaparsa, terör sorununun kökten çözülmesine de büyük ölçüde azalacağını ifade etmektedirler.³²

"Demokratik rejimler birbirleriyle savaşmaz" hipotezine göre, Ortadoğu'da demokratik rejimlerin var olması, istikrar ve barışın garantörü olacak ve katılımcı ve adil devletler yaratarak, gelecekteki devletler arası çatışmaları engelleyebilecektir.³³ Demokratik barış teorisinin altında iki nedensel mantık yatmaktadır. İlk olarak, demokrasiler arasında savaşın olmaması, kamuoyu ya da demokratik devletlerin iç politik yapılarında yerleşik kontrol ve dengeleme (checks and balances) gibi kurumsal sınırlandırmalara dayandırılır. Kurumsal sınırlamalar ise iki temel argümana dayanır. Birincisi, demokratik yönetimler, vatandaşlarına hesap vermek zorunda oldukları için savaş konusunda isteksizdirler. Kontrol ve dengeleme üzerine kurulu olan ikinci argümanda ise, devletin iç politik yapısının üç özelliği ön plana çıkar; yönetimin seçimle belirlenmesi, politik rekabet ve dış politika karar verme sürecinin çoğulculuğudur.³⁴

Diğer nedensel mantık ise, demokratik normların ve kültürün pasifleştirici etkisidir. Bu kapsamda, demokratik devletler, birbirleriyle olan işbirliğine dayalı ilişkilerden fayda sağlarlar ve olumlu etkileşimlerini genişletmek isterler. Diğer demokratik devletlerin ihtiyaçlarına karşı olan sorumluluk, neticede bir çıkar topluluğunun yaratılmasına yol açar. Bu nedenle demokratik devletler, diğer demokrasilerin anlaşmazlıkların çözümlenmesinde ve politik rekabetin düzenlenmesinde pasif yöntemleri kullandıklarını varsayarlar. Demokrasiler, demokratik ol-

³¹ Katerina Dalacoura, "US democracy promotion in the Arab Middle East since 11 September 2001: a critique", *International Affairs*, Cilt 81, No 5, 2005, s. 974.

³² Francis Fukuyama ve Adam Garfinkle, "The War: A Better Idea", <http://www.opinionjournal.com/editorial/feature.html?id=110008147>, (05.06.2006).

³³ Dalacoura, "US democracy promotion...", s. 963.

³⁴ Christopher Layne, "Kant or Cant: The Myth of the Democratic Peace", Michael E. Brown, Sean M. Lynn-Jones ve Steven E. Miller (der.), *The Perils of Anarchy: Contemporary Realism and International Security*, Massachusetts, MIT Press, 1995, s. 288-291.

mayan yönetimlerle çatışmaya girdiklerinde ise, bu tür yönetimlere sahip devletlerin barışçıl rekabet, ikna ya da uzlaşma gibi normlar tarafından sınırlandırılabilceğini bir veri olarak dikkate almazlar. Bununla birlikte, demokrasiler, iç yapılarındaki barışçıl sorun çözme normlarını dışsallaştırmalarından dolayı, herhangi bir tehdidin meydana gelmesi durumunda, savaşı, başvurulacak son seçenek olarak görmektedirler.

Özellikle son dönemde bu teoriyi savunan karar alıcılar, Amerika'nın güvenliği ile demokrasinin yayılması arasında önemli bir bağ görmektedirler. Bush Yönetimi'nin argümanına göre de, Irak'ı özgürleştirmek, sadece bu ülkede demokrasinin yerleşmesine imkan sağlayacak, ayrıca Ortadoğu'nun geri kalanında da demokrasiyi teşvik edecektir. Bölgede daha çok demokratik yönetimin var olması ise, komşu ülkelerle barışçıl ilişkiler ve bölgesel istikrar anlamına gelecektir. Çünkü Bush Yönetimi'ne göre, otoriter rejimler, antlaşmaları göz ardı etmeye ve komşularını, kendi vatandaşlarına davrandıkları gibi taciz etmeye eğilimli oldukları için rejim değişikliği gereklidir.³⁵

Her ne kadar demokratikleşme, 11 Eylül sonrasında ABD'nin güvenlik algılamalarının değerlendirilmesinde merkezi bir unsur olarak ortaya çıkmış olsa da, özgürlüğe dair yapılan bu geleneksel atıf, genellikle araçsaldır ve Amerika'nın reelpolitigi için ideolojik bir temel sağlayan bir unsur olarak kullanılmıştır. Halliday'in de belirttiği gibi, kapitalist modernleştiricinin evrenselciliği, bölgeye yönelik maddi bir çıkarın varlığını yansıtmaktadır.³⁶ Jervis de, Bush Doktrini altında ABD'nin statükocu bir güç olmadığını; gücün, korkunun ve algılanan fırsatın birleşiminin, ABD'yi, dünya politikasının ve bunun bir çok üyesinin toplumlarını yeniden şekillendirme arayışına itmekte olduğunu ileri sürmektedir.³⁷ Edward Said ise, Bush Yönetimi'nin uygulamalarını sert bir biçimde eleştirerek, "demokrasi ve özgürlük gibi hayati kavramların rehin alındığı akıl almaz bir suçtur işlenen; bu kavramlar talanın, işgalin ve sömürünün maskesi haline getirilmiştir" şeklinde bir değerlendirmede bulunmaktadır.³⁸

Neticede, Amerikan dış politikasında demokrasinin yayılmasının desteklenmesi, ilk olarak Bush Yönetimi tarafından belirlenmiş bir amaç değildir. Woodrow Wilson'ın başkanlığından bu yana, Amerikan dış politikasının öncelikleri arasında demokrasinin teşviki her zaman

³⁵ Robert Jervis, "Understanding the Bush Doctrine", *Political Science Quarterly*, Cilt 118, No 3, 2003, s. 367.

³⁶ Fred Halliday, *İslam ve Çatışma Miti*, çev. Umut Özkırımı, Gülberk Koç, İstanbul, Sarmal Yayınevi, 1998, s. 25.

³⁷ Jervis, "Understanding the Bush Doctrine", s. 383.

³⁸ Edward Said, *Oslo'dan Irak'a ve Yol Haritası*, çev. Murat Uyrukulak, İstanbul, Agora Kitaplığı, 2005, s. 299.

yer almıştır. II. Dünya Savaşı öncesinde bu öncelik ağırlıklı olarak Avrupa ile sınırlı kalmıştır. Soğuk Savaş döneminde ise, bir yandan demokrasinin teşviki, diğer yandan da demokratik yönetimlerin desteklenmesi, Amerikan dış politikasında ağırlığını korumayı sürdürmüştür. 11 Eylül saldırıları sonrasında da, söz konusu öncelik, rotasını Ortadoğu'ya çevirmiş bulunmaktadır.

Kurucu Atalar Kavramı ve Bush Doktrini

Trofimenko, *Amerikan Savaş Stratejileri* adlı kitabında, ABD'nin Kurucu Ataları tarafından formüle edilmiş olan Amerikan askeri-politik kavramlarının, sınır tanımaz dünya hegemonyası amaçlarına hizmet eden bir ulusal askeri doktrin haline evrimleştiğini iddia etmektedir. ABD'nin askeri-politik stratejisinin temel fikirlerini ve kavramlarını ABD'nin bir ulus olarak belirlediği daha ilk zamanlarda Amerika'nın Kurucu Ataları tarafından ortaya atıldığını belirten Trofimenko, ABD'nin Kurucu Ataları'nın mülk sahibi bir sınıfın temsilcileri olarak, kapitalist ve dolayısıyla yayılmacı bir dış politika ve stratejinin esaslarını çizdiklerini ve ABD'nin askeri-politik kavramlarının ve doktrinlerinin sınıfsal doğasını ortaya koyduklarını ileri sürmektedir.³⁹

Kurucu Atalar'ın dış politika kavramları incelendiğinde onların askeri-politik stratejilerinin üç temel yargıya dayandığı görülecektir. Birincisi, dış politikada anlaşmazlıkları çözümlemenin ana ve nihai aracı, silahlı kuvvetlerdir. İkincisi, ABD'nin uluslararası ilişkilerdeki tutumunu şekillendiren temel unsur, kendi çıkarlarının bilincinde olmaktır. Dış politikadaki "kendi çıkarlarının bilincinde olmak" ilkesi strateji diline tercüme edildiğinde, Amerika'nın her türlü koşul altında istediği her yönde hareket etmekte serbest olduğu anlamına gelmektedir. Ayrıca (ittifak yükümlülükleri ve anlaşmaları da dahil) her şeyin "ulusal çıkarlar"a göre ikinci derecede önem taşıdığı savunulmaktadır. Üçüncüsü ise, ABD, daha önce benzeri görülmemiş, kendine özgü bir ulustur; o halde tanrının takdir ettiği bir Aşık Yazgı'ya (Manifest Destiny) sahiptir.⁴⁰

Kökleri Kurucu Atalar'a dayanan ABD'nin tanrı tarafından önceden çizilmiş bir Aşık Yazgı'ya sahip olduğu düşüncesi, ABD'nin o zamana kadar yaratılmış üstün şeylerin somutlaşmış bir biçimi olduğu ve kaçınılmaz olarak, tüm dünyada taklit edilmesi gerekli bir model haline geleceği savunusuna dayandırılmıştır. ABD liderleri, Amerikalıların, yalnız

³⁹ Bu kişilerin başında George Washington, John Adams, Thomas Jefferson, James Madison, James Monroe, gibi devlet başkanları ve Alexander Hamilton, Benjamin Franklin, John Jay, Henry Knox ve Benjamin Stoddert gibi önemli devlet adamları ve politikacılar sayılabilir. Bkz. Genrih Trofimenko, *Amerikan Savaş Stratejileri*, çev. Levent Oğuz, İstanbul, Pencere Yayınları, 1991, s. 11-13.

⁴⁰ *Ibid.*, s. 15-19.

kendileri bakımından iyi olmakla kalmayıp, kuşkusuz tüm diğer uluslar için de en iyisi olan bir sistem yarattıklarını ileri sürmüşlerdir.⁴¹ Amerikalı siyaset bilimci Hans J. Morgenthau, dünya çapındaki ilişkilerde Amerika için "aktif misyon" kavramı hakkında şunları yazmıştır: "Bu, Amerika'nın, Amerikalıların ulaştığı mutluluğa ulaşabilmeleri için... güç durumundaki halklara yardım etmesini içeren pozitif yükümlülüğü kabul etme yönünde attığı bir adımdı." Morgenthau bundan sonra şunları eklemiştir: "Biz, akıncılar olarak, bunu gerekirse ateş ve kılıçla dünyanın tümüne empoze etmeliyiz. Böyle bir akının gerçek sınırları Amerikan gücünün sınırları olmalıdır; potansiyel sınırları ise yerkürenin sınırları olmalıdır. Amerikan örneği, dünyanın doğru düşünen uluslarının gönüllü şekilde itaat edeceği, diğerlerinin ise itaat etmeye mecbur bırakılması gereken bir evrensel kurtuluş formülüne dönüşmüştür"⁴²

Görüldüğü üzere, Bush Yönetimi'nin ABD'nin Kurucu Ataları'nın şekillendirdiği temel yargılara kadar geri götürebilecek bir askeri-politik stratejiyi uygulamakta olduğu ileri sürülebilir. Nitekim Melvyn Leffler, Bush Yönetimi'nin politikalarında değişimden çok devamlılık olduğunu ve Bush'un kullandığı retorikinin ve eylemlerinin köklerinin Amerikan dış politika tarihinde bulunduğunu iddia etmektedir.⁴³ Amerikan yaşam tarzının "üstün" niteliklerinin dünya ölçeğinde geçerlilik kazanması yönündeki en son çaba olarak değerlendirebileceğimiz Irak Savaşı, kendi çıkarlarının bilincinde olan bir ulusun askeri gücünü kullanarak, tanrı'nın ona atfettiği aşikar yazgısını yerine getirdiği bir örnek teşkil etmiştir. ABD'nin 2002 yılı Ulusal Güvenlik Belgesi dikkatle incelendiğinde, bu belgenin köklerinin ABD'nin kuruluş felsefesine kadar götürülebilecek bir derinliğe sahip olduğu iddia edilebilir.

Başkan Bush, "Tarih bizi göreve çağırıyor ve biz, dünyayı daha barışçıl ve özgür yapmak için bu fırsatı kaçırmayacağız"⁴⁴ diyerek, 21. yüzyılda uluslararası sistemin inşası ve insanlığın geleceğinin alacağı şekli belirleme görevinin "görünmez bir el" tarafından Amerikan halkına verildiğini söylemektedir. Aynı şekilde Başkan Bush, Haziran 2002'de West Point'de yaptığı konuşmada, "Amerika, pazarlığa tabi olmayan ve gerekleri tüm insanlıkla örtüşen tartışılmaz ahlaki yükümlülüklerin yönlendirdiği ilahi bir ulustur" diye belirtirken, bu "ilahi ulus"un üzerinde "insanlığı terörizm belasından" kurtarmak misyonu olduğunu belirtmiştir. 19. yüzyıl kolonyalizminin kendini meşru kıl-

⁴¹ Ibid., s. 22.

⁴² Hans Morgenthau, *A New Foreign Policy for the United States*, Praeger, New York, 1969, s. 79-81'den aktaran Ibid., s. 23.

⁴³ Melvyn Leffler, "9/11 and American Foreign Policy", *Diplomatic History*, Cilt 29, No 3, 2005, s. 395.

⁴⁴ "President, Vice President Discuss the Middle East", White House Pres Release, 21 Mart 2002, s. 2'den aktaran Jervis, "Understanding the Bush Doctrine", s. 368.

mak için öne çıkardığı, “gayri medeni dünyaya medeniyet götürmek” misyonunun daha modern bir versiyonunu bugün hayata geçirilmektedir.⁴⁵ Bu doğrultuda Mustafa Aydın da, Bush Doktrini’nin tüm varsayımlarının ve tanımlamalarının arkasında ABD’nin kendisini ahlaki düzlemde mutlak doğru ve iyinin temsilcisi olarak görmesi ve mevcut ABD yönetiminin dünyaya basitleştirilmiş bir tanrısal görev gözüyle bakmasının önemli bir rolü bulunduğu iddiasındadır.⁴⁶

Önleyici Savaş Stratejisi

2002 yılı ABD Ulusal Güvenlik Stratejisi’nde dikkati çeken en önemli unsur, “ABD, tehditler tam olarak şekillenmeden önce harekete geçecektir” ifadesi ile “önleyici savaş” stratejisine yapılan vurgudur. Söz konusu belgede Soğuk Savaş döneminde caydırıcılığın etkili bir savunma olduğu, fakat misilleme tehdidi üzerine kurulu olan caydırıcılığın, ülkelerinin zenginlikleri ve halklarının yaşamları ile kumar oynamaya ve risk almaya istekli olan serseri devletlerin liderlerine karşı etkili olma ihtimalinin düşük olduğu belirtildikten sonra, sadece savunma, teröristlere ve serseri devletlere karşı mümkün olmayabileceğinden, ortaya çıkan tehditlere karşı, bu tehditler tamamen şekillenmeden önce, önleyici savaşı yürütmeye ve harekete geçmeye hazır olunması gerektiği vurgulanmaktadır.⁴⁷

Başkan Bush, 2002 yılında West Point Askeri Akademisi’nde yaptığı konuşmada, “Modern teknoloji, terörist şebekelerin ABD’ye karşı yıkıcı saldırılar başlatmasına yol açmaktadır. Bu şebekeler, geleneksel askeri araçlar kullanılarak caydırılmaz. Çünkü, savunacakları belli bir toprak parçası ya da halka sahip değiller. Savaşı düşmana götürmeliyiz ve en kötü tehditlerle onlar daha ortaya çıkmadan yüzleşmeliyiz. Bu nedenle, ön-alıcı hareketlere hazır olun” diyerek önleyici savaş stratejisine vurguda bulunmuştur.⁴⁸ Görüldüğü üzere, önleyici savaş stratejisi, ABD’nin Soğuk Savaş döneminde uyguladığı çevreleme ve caydırıcılık stratejilerinden mutlak bir kopuşu temsil etmektedir.

ABD’nin yeni güvenlik stratejisi ile ilgili değerlendirmelerde bulunmadan önce, bu stratejinin iki önemli kavramının -önalıcı vuruş (preemptive strike) ve önleyici savaş (preventive war)- açıklığa kavuşturulması gerekir. Ön-alıcı vuruş, bir düşmandan kaynaklanan olması yakın ve muhtemel bir saldırıyı bastırmak ya da hafifletmek için kuvvet kullanımını gerektirmektedir. Önleyici savaş ise, gelecekte olabilecek herhangi bir saldırıyı, saldırı-

⁴⁵ Ahmet İnsel, “Amerika’da yeni muhafazakarlık”, *Birikim*, Sayı 169, 2003, s. 13-16.

⁴⁶ Aydın, “ABD Dünya’dan ne istiyor?”.

⁴⁷ Bkz. The National Security Strategy of The United States of America.

⁴⁸ Kegley ve Raymond, “Preventive War and Permissive...”, s. 386.

garın böyle bir saldırıyı planladığı ya da başlatacak bir kapasiteye sahip olduğuna itimat gösterilecek bir neden olmasa bile, ortadan kaldırmak için kuvvet kullanılmasını gerektirmektedir. Ön-alıcı vuruş, güvenilir ve yakın bir tehdidin varlığını gerektirirken, önleyici savaş, ortaya çıkmakta olan ve olası bir tehdit ile ilgili şüphe üzerine kuruludur. BM Yasası'nda önleyici savaşla ilgili yasal bir meşruiyet zeminin yokluğu ele alındığında, Bush Yönetimi'nin yeni güvenlik stratejisi ile ilgili sorun, önleyici savaş hareketini ön-alıcı olarak ele almasıdır.⁴⁹

Dombrowski ve Bayne, Bush Doktrini'nin, birbirleriyle bağlantılı iki unsuru içerdiğini belirtmektedir. Birincisi, ABD, teröristler ile destekçileri olan devletlere ve kitle imha silahı elde etmeye çalışan serseri devletlere karşı önleyici kuvvet kullanma hakkını saklı tutmaktadır. İkincisi, ABD, teröristler ile terörizmi destekleyenler arasında hiçbir ayırım yapmamaktadır. Birinci unsur, ABD'nin terörizmden kaynaklanan tehditlere karşı ne şekilde karşılık vereceğini gösterirken, ikinci unsur ise, kullanılacak yöntem olarak belirlenen önleyici savaşın, sadece devlet-dışı aktörlere karşı değil, terörizmi destekleyen devletlere karşı da kullanılacağını ifade etmektedir.⁵⁰

Robert Jervis, önleyici savaşın, güç üzerine kurulu olduğunu ve ABD'nin hakimiyetinin devamını sağlama isteği ile ilgili olduğunu dile getirdikten sonra, önleyici savaş stratejisinin, üç engelle karşı karşıya bulunduğunu belirtmektedir. Birincisi, gelecekte ortaya çıkabilecek tehditler hakkında tahminler içermesi nedeniyle, gerekli bilgiyi elde etmek zordur. İkincisi, kapasiteler ve geçmişteki davranışla ilgili bilgiyi sağlamak zor olabilir ve Irak örneğinde olduğu gibi, Saddam'ın teröristlerle olan bağları tartışmaya açık bir konudur ve ABD ile İngiltere, Saddam'ın kitle imha silahları programının kapsamını sadece kamuoyunda abartmakla kalmamışlar, kendileri için de olduğundan fazla büyütmüşlerdir. Üçüncüsü, Irak'ta Bush Doktrini'nin uygulanması yoluyla tüm meydan okuyanlar caydırılmazsa, tehditler benzer bir eşiğe ulaşacağından, önleyici savaş tekrar edilmek zorunda kalacaktır.⁵¹

Neticede, ABD'nin yeni ulusal güvenlik politikası, meşru müdafaa-yı, ABD'ye yönelik potansiyel tehditler oluşturan teröristlerle bağlantılarından dolayı düşman devletlere karşı saldırıda bulunmayı meşrulaştıran bir unsur olarak değerlendirmektedir. Irak savaşı söz konusu olduğunda ise, meşru müdafaa, yakın bir tehdidin varlığı kriterinden çok hipoteze dayalı bir tehdit algılamasına kaymıştır.⁵²

⁴⁹ Ibid., s. 385-389.

⁵⁰ Dombrowski ve Bayne, "Global Debate and the Limits...", s. 397.

⁵¹ Jervis, "Understanding the Bush Doctrine", s. 370-371.

⁵² Mark A. Drumbl, "Self-Defense and the Use of Force: Breaking the Rules, Making the Rules, or Both?", *International Studies Perspectives*, Cilt 4, No 4, 2003, s. 411-422.

Bush Doktrini ve Uluslararası Normatif Düzen

Uluslararası ilişkilerde norm kavramı, paylaşılan prensipler ve beklentiler çerçevesinde devletlerin belirli durumlar karşısında nasıl hareket etmesi gerektiğini ifade eder. Normlar, devletlerin uluslararası anarşi ortamında belirli değerler ve ilkeler çerçevesinde hareket ederek bir topluluk meydana getirmelerini sağlayan bir mekanizmalar bütünüdür. Böylece, devletlerin söz konusu normlara olan bağlılıkları, onların eylemlerinin meşruiyetinin değerlendirilmesinin bir aracı haline gelir. Bu noktada, en azından kuramsal anlamda, uluslararası politikada normların sınırlayıcı bir role sahip olduğu söylenebilir.⁵³ Bununla birlikte son dönemde devletler arasında kabul gören bir takım normatif değerlerin aşınmaya başladığına tanıklık etmekteyiz. Özellikle Irak Savaşı'ndan sonra uluslararası normlar, uluslararası aktörler arasındaki ilişkilerde ahlakiliği teşvik etmekten çok düzenin muhafazası ve devamı anlamında değerlendirilmeye başlamıştır.

Daha önceleri uluslararası düzenin meşruiyeti ile ilgili meydan okumalar daha çok zayıf devletlerin eleştirilerinden kaynaklanmıştır. Bu eleştiriler, mevcut uluslararası düzenin ve onun hakim normlarının, bu düzeni şekillendiren güçlerin çıkarlarını ve değerlerini yansıttığı gerekçesiyle gözden geçirilmesinin gerekli olduğu düşüncesi üzerine inşa edilmiştir. Bush Yönetimi'nin uygulamaya koyduğu ulusal güvenlik stratejisi sonucunda, çok taraflılığı, uluslararası işbirliğini ve uluslararası hukuku kapsayan normatif uluslararası düzenin, yine bu düzenin en önemli kurucularında ve savunucularından biri tarafından aşındırıldığı ve hatta geçersiz kılındığı söylenmelidir. Amerikan yönetimi bir taraftan diğer devletlerin uluslararası normatif düzenin kurallarına uymasını beklerken ya da bu yolda onları zorlarken, kendi çıkarları söz konusu olduğunda, bu kuralların dışına çıkarak hareket etme özgürlüğünü saklı tutmaktadır.

Neorealistler, uluslararası kuruluşların temelde dünyadaki güç dağılımının bir yansıması olduğunu düşünürler. Uluslararası kuruluşlar büyük güçlerin çıkar merkezli hesaplamaları üzerine kuruludur ve devlet davranışı üzerinde bağımsız bir etkiye sahip değildirler. Bu kapsamda son Irak savaşı, Waltz'ın "Savaşlar olur, çünkü onları engelleyecek bir mekanizma yoktur"⁵⁴ deyişini haklı çıkarmıştır. Uluslararası toplumu oluşturan aktörlerin -ister uluslararası örgütler, ister devletler ve isterse de halklar düzeyinde olsun- tüm tepkilerine rağmen, hiçbir güç -organize olmuş ya da olmamış- ABD'yi Irak'a karşı bir askeri hareket düzenleyerek bu ülkeyi işgal etmekten alı koyamamıştır.

⁵³ Charles W. Kegley ve Gregory A. Raymond, "Preventive War and Permissive Normative Order", *International Studies Perspectives*, Cilt 4, No 4, 2003, s. 385-394.

⁵⁴ Kenneth Waltz, *Man, the State, and War*, Columbia University Press, New York, 1959, s.232'den aktaran Alexander Wendt, "Anarchy is what states make of it: social construction of power politics", *International Organization*, Cilt 46, No 2, 1992, s. 395.

Liberal değerleri kapsayan normatif uluslararası düzen ile ilgili beklentilerin güçlendiği bir dönemde, ABD'nin gücü ve tek taraflılığı öne çıkararak gerçekleştirdiği pratikler, bu beklentileri, en azından kısa vadede olumsuz etkileyecektir. Çünkü, uluslararası sistemin tek süper gücü, sistemde var olan diğer devletler için yeni davranış kalıpları üretmektedir. Kegley ve Raymond da, önleyici savaş politikasının uluslararası sistemdeki tek süper güç tarafından uygulanmasının, kuvvet kullanımı ile ilgili mevcut uluslararası normları önemli ölçüde değiştirebileceği iddiasındadırlar.⁵⁵

Buna karşılık Dombrowski ve Bayne, Bush Doktrini'nin uluslararası politikayı temelden değiştiremeyeceğini, aksine, uluslararası politikadaki mevcut normlara olan desteği arttıracığını belirttikten sonra, ne ABD'nin ne de başka bir gücün önleyici savaş hakkını iddia edemeyeceğini, aksine mevcut uluslararası normlar tarafından sınırlandırılmaya devam edileceğini iddia etmektedirler.⁵⁶ Aynı şekilde Talentino da, normların gücünün çıkarlarını yansıttığını belirtmekle birlikte, ABD'nin tek taraflı hareket etmesinin, çok taraflılığı ortadan kaldırmaktan çok, önemini gösterdiği iddiasındır.⁵⁷

Paradoksal olarak, Irak Savaşı öncesinde ve sırasında normatif açıdan yapılan eleştiriler, politik reform söylemini ve Saddam Hüseyin rejiminin sona ermesini olumlu karşılamıştır. Görüldüğü üzere, amaçlar bakımından bir oydaşma ortaya çıkarken, yöntem anlamında bir çatışmanın varlığı da bir gerçektir. Her ne kadar normların gücü, aktörler arasında sağladıkları oydaşmadan kaynaklansa da, ABD'nin Irak'a yönelik askeri hareketi ile ilgili tartışmalar, uygun güç kullanımı ile ilgili ortak kavramları zorlaması anlamında, normatif düzenin geçerliliğini sorgulanır hale getirmiş görünmektedir.

Başkan Bush, 7 Ekim 2002 tarihinde Cincinnati'de yaptığı bir konuşmada, "silahların dumanı tüterken son bir kanıt için daha bekleyemeyiz"⁵⁸ diyerek, BM sürecinin gereğini yerine getiremediğini vurgulamış ve güç kullanımını acil gereklilik olarak ön planda tutmuşken, Fransa, Almanya ve Rusya, BM süreci, uluslararası hukuk ve işbirliğine dayalı diplomasinin uygulanması hususlarında ısrarcı olmuştur. Çok taraflılığın ve diplomasinin kullanılması yönündeki ısrar, ABD'nin askeri yaklaşımının, uluslararası hukuk ve örgütlerin işlevselliğini de kapsayan normatif düzenin temellerini sarsacağı düşüncesine dayan-

⁵⁵ Kegley ve Raymond, "Preventive War and Permissive...", s. 392-393.

⁵⁶ Peter Dombrowski ve Rodger A. Bayne, "Global Debate and the Limits of the Bush Doctrine", *International Studies Perspectives*, Cilt 4, No 4, 2003, s. 396.

⁵⁷ Andrea Kathryn Talentino, "US intervention in Iraq and the Future of the Normative Order", *Contemporary Security Policy*, Cilt 25, No 2, 2004, s. 320-333.

⁵⁸ Kegley ve Raymond, "Preventive War and Permissive...", s. 386.

mıştır. Gerçekten, BM Sözleşmesi'nin temel amacının uluslararası ilişkilerde güç kullanımının engellenmesi olduğu göz önüne alındığında, askeri müdahale içermeyen ekonomik ve diplomatik yaptırımların işe yarayıp yaramadığının sınanması gerekmektedir.⁵⁹

Uluslararası ilişkilerde çok taraflılık, diğer devletlerle eşit düzeyde uluslararası kuruluşların karar alma süreçlerine, ilkelerine, normlarına ve kurallarına uymayı gerektirirken, Bush Yönetimi'ne göre ise, bugünün dünyasında çok taraflılık, taviz ve bazı zamanlarda diplomasinin ahlaklığı göz ardı etmesi anlamına gelmektedir. Tek başına hareket etmek daha kolay ve kestirme bir yöntemdir. ABD'nin askeri üstünlüğü, diğerlerini ABD'nin istekleri doğrultusunda davranmaya zorlayabilecektir ve ahlaklılık, diplomasiyi koz olarak kullanabilir.⁶⁰ Her ne kadar Jervis, tek taraflılığın Amerikan dış politikasının tarzı olduğunu söylemenin bir abartı olacağını ileri sürse de, George W. Bush'un, selefi ve iç politikadaki muhalifleri ile karşılaştırıldığı zaman ABD dış politikasına çok daha tek taraflı bir bakış açısı getirdiğini de itiraf etmekten kaçınmamaktadır.⁶¹

George W. Bush, "sahip olduğumuz gücü tek taraflı avantajlar için kullanmayacağız"⁶² demekle birlikte, özellikle, uluslararası hukuku ve uluslararası işbirliğini göz ardı ederek gerçekleştirdiği Irak Savaşı ile uluslararası politikada tek taraflılığın çarpıcı bir örneğini vermiştir. Bununla birlikte Çınar Özen, Soğuk Savaş sonrası dönemde uluslararası rejimlerin ve bunların yarattığı ulus-ötesi hukukun ABD için önemli bir sorun olmaya başladığını ve uluslararası çevre hukuku, uluslararası ceza hukuku, uluslararası güvenlik hukuku, uluslararası ekonomi hukuku ve bu bağlamda Kyoto Sözleşmesi, Anti-Balistik Füze Anlaşması, Uluslararası Ceza Mahkemesi, BM Güvenlik Konseyi ve Dünya Ticaret Örgütü'nün, ABD için ulusal çıkarlarını takip etme konusunda önemli birer engel olarak ortaya çıkmaya başladığını dile getirmektedir.⁶³ Lipschutz da, Amerikan dış politikasında çok taraflılığın, her zaman bir ilkeden çok bir yöntem olarak ele alındığını ve özellikle ticaret, silahların kontrolü, insan hakları ve çevreyi

⁵⁹ BM'nin Irak'la ilgili Silah Denetim Komisyonu'nun (UNMOVIC) İsveçli Başkanı Hans Bliz, 27 Mart'ta (YIL???) Avusturya dergisi News'e, BM'nin New York'taki merkezinde verdiği demeçte, ABD'nin, Irak'taki çalışmalarından hiçbir zaman hoşnut olmadığını, çalışmaya henüz 3,5 aydır başlamış olduklarını ve yeterli süreyi kullanmadıklarını, ayrıca Irak Devlet Başkanı Saddam Hüseyin'in kitle imha silahlarına başvurma ihtimalinin söz konusu olmadığını söyleyerek, bu şartlarda yapılmış olan saldırıyı eleştirmekte, ABD'nin "BM hukukunu tanımaz siyasetinden" dolayı hayal kırıklığına uğradığını belirtmekte ve 8 Kasım 2002 tarihli 1441 sayılı BM Güvenlik Konseyi kararının da ABD'nin giriştiği savaş için asla meşru zemin oluşturmadığını kaydetmekteydi. Tayyar Arı, *Geçmişten Günümüze Ortadoğu: Siyaset, Savaş ve Diplomasi*, İstanbul, Alfa Yayınları, 2004, s. 597.

⁶⁰ Lipschutz. "The Clash of Governmentalities...", s. 225.

⁶¹ Jervis, "Understanding the Bush Doctrine", s. 379-380.

⁶² Bkz. The National Security Strategy of The United States of America.

⁶³ Çınar Özen, "Global Siyasal Sistem ve Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme", *Doğu-Batı*, Yıl 6, Sayı 24, 2003, s. 284.

ilgilendiren alanlarda yapılan uluslararası anlaşmalarda ve sözleşmelerde bu durum geçerli olduğunu ileri sürmektedir.⁶⁴

Genel olarak, ABD'nin BM ve uluslararası hukuku hiçe sayarak Irak'ı işgali, uluslararası ilişkilerin geleceği açısından karamsar tablolar çizilmesine yol açmaktadır. Egemen eşitliğe dayalı devletler arası ilişkilerden cebre dayalı hegemonya siyasetinin geçerli olacağı devletler arası bir kaos ortamına geçiş sürecinde olan bir dünya ile karşı karşıyayız. Artık uluslararası ilişkilerin sorunlarla yüklü ortamında devletler arası ilişkilerin yönetiminde "oydaşma" kavramı, yerini bencil çıkarların yönlendirdiği tek taraflı ve hukuka aykırı eylemlere bırakma riskini taşımaktadır. Güçlünün hukukunun egemenliğini hissettireceği ve zayıfın bu hukuka tabi olmak zorunda olacağı tek yönlü işleyen bir uluslararası ilişkiler sistemi inşa edilmektedir. Bu ortamda, devletlerin dış politikalarında öne çıkaracakları en etkili yöntem kaçınılmaz olarak sahip oldukları güç olacaktır. Uluslararası hukuk da, kimin haklı olduğunu değil, kimin daha güçlü olduğunu tespit eden bir şekle bürünecektir. Bir başka deyişle, uluslararası hukuk, geçmiş on yıldaki tüm iyimser beklentilerin ve değerlendirmelerin tam tersi istikamette devletler arası güç ilişkilerini yansıtmaya devam edecektir.

Bush Doktrini ve Diğer Uluslararası Aktörler: AB, Rusya ve Çin

ABD, uluslararası sistemdeki tek kutupluluğu devam ettirebilmek için, küresel ve bölgesel dengeleri muhafaza etme arayışındadır. Bu anlamda, tek kutuplu yapıyı tehdit etme potansiyeline sahip olan Rusya, Çin ve AB gibi aktörler üzerinde nispi bir kontrol oluşturması gereklidir. Bu aktörlerin uluslararası dengeleri değiştirebilecek kapasitelere ulaşmadan önce, politik, ekonomik ve askeri vasıtalar kullanılarak, mevcut sistemin yapısına entegre edilmeleri ya da yönlendirmeye açık bir şekle sokulmaları gerekmektedir. Mevcut sistemin yapısını değiştirebilecek nitelikte küresel ya da bölgesel politikalar ya da inisiyatifler geliştirmeleri, ABD'nin tek süper güç konumunu tehdit edebilecektir. Bu çerçevede, ABD'nin Irak'ı işgali, aynı zamanda, küresel enerji kaynaklarını kontrol etmesi bakımından AB, Güney Asya ve Çin'e yönelik bir ön-alıcı vuruştur.⁶⁵ Analoji yapmak gerekirse, Monroe Doktrini, 19. yüzyılda Amerika'nın Avrupalı güçleri Batı yarımküresindeki üstünlüğünü tehdit edecek şekilde yerleşmelerini önleme isteğinden doğmuşken, Bush Doktrini ise, Ortadoğu'da ABD'nin varlığını tehdit edebilecek Rusya, Çin ve AB gibi uluslararası aktörlerin ve ABD'nin çıkarlarını tehdit etme potansiyeline sahip bölgesel güçlerin caydırılması amacını taşımaktadır.

⁶⁴ Lipschutz, "The Clash of Governmentalities...", s. 223.

⁶⁵ Eddie J. Girdner, "Pre-emptive War: The Case of Iraq", *Perceptions*, Cilt 9, No 4, 2004, s. 5.

Rusya ve Çin, gücün sert unsurları (askeri ilişkiler ve silah antlaşmaları gibi) olarak nitelendirilebilecek araçları kullanarak, Ortadoğu bölgesinde etki kazanmaya çalışırken, AB ise, gücün yumuşak unsurlarını ön plana çıkarmaktadır. Bu üç potansiyel süper gücün Ortadoğu'ya yönelik olarak uyguladıkları politikalar ile ulaşmak istedikleri amaç ise, bir yandan bölgesel etki alanlarını artırmak, diğer yandan da, bu sayede petrol ve doğalgaz rezervleri, bunların üretimi ve istikrarlı ve makul bir fiyatla sanayilerine akışını sağlama konularında etki sahibi olmak istemeleridir.

1990'ların ikinci yarısından itibaren AB'nin ABD'nin liderliğini sorulayan bir siyasal ve ekonomik tavır içinde olduğunu gözlemek mümkündür. Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası, Euro ve Dünya Ticaret Örgütü bünyesinde hızlanan ABD-AB rekabeti, AB'nin artan şekilde ABD siyasal liderliğinin dışına çıkma eğilimlerine işaret etmektedir.⁶⁶ Her ne kadar ABD ve AB, Ortadoğu bölgesi ile ilgili olarak bölgedeki enerji kaynaklarına makul fiyatlarda ulaşımın sağlanması, terörizm ve kitle imha silahlarının yayılmasının önlenmesi ve barış, istikrar ve refahın güçlendirilmesi gibi birçok ortak çıkarı paylaşılsa da, bu çıkarların en etkili biçimde nasıl yerine getirileceği ile ilgili olarak iki taraf arasında önemli bir anlaşmazlık bulunmaktadır. Örneğin, 11 Mart Madrid saldırılarından sonra AB'nin Ortadoğu özel temsilcisi Moratinos'un, ABD'nin uluslararası terörizmle mücadelesini değerlendirirken, "ABD yönetimi ve öteki Batılı ülkeler tarafından uygulanan strateji büyük bir başarısızlığa uğramıştır. Bu tek yanlı engelleme savaşı, siyaseti kaosa ve felakete götürmüştür" şeklindeki ifadesi bu anlaşmazlığı açık bir biçimde ortaya koymaktadır.⁶⁷

Irak Savaşı öncesinde ise ABD ile Avrupalı müttefikleri arasındaki en önemli tartışma konuları yaptırımların gözden geçirilmesi ve ABD'nin tek taraflı askeri güç kullanımı olmuştur. İngiltere dışındaki ABD'nin Avrupalı müttefikleri ve özellikle Fransa ve Almanya, ABD'nin bölgedeki hakimiyetini sınırlamaya çalışmışlar ve İran ve Irak ile "eleştirel diyalog" olarak adlandırılan bir ilişki türünün geliştirilmesini desteklemişlerdir. Özellikle bu iki ülke ile olan ilişkiler göz önüne alındığında Almanya ve Fransa gibi Avrupalı yönetimler, ABD'den farklı olarak, diyalog ve ticaret gibi askeri olmayan araçların kullanılmasını teşvik etmişlerdir. Bunun dışında, Avrupalı yönetimler, bu iki ülke kaynaklı güvenlik tehditleri söz konusu olduğunda, kendilerini ABD kadar tehdit altında hissetmemektedirler. Görüldüğü üzere, Avrupalı yönetimlerin bölge kaynaklı güvenlik tehditlerine yönelik yaklaşımı, gelenekselden uzak bir anlayışı ve yumuşak güç unsurlarını öne

⁶⁶ Özen, "Global Siyasal Sistem...", s. 284.

⁶⁷ Bernard Adam, "Teröre Karşı Başarısız Mücadele", *Le Monde Diplomatique*, 04-10 Nisan 2004, s. 3.

çıkaran bir stratejiyi yansıtmaktadır. Bu nedenle, Avrupalı yönetimler, Bush Yönetimi'nin Irak'a tek taraflı ve önleyici askeri güç kullanma stratejisini onaylamamışlardır.

Çin'in ekonomik kalkınması, Pekin'in en önemli gündemini oluşturmaktadır ve ekonomik kalkınma, enerji kaynaklarına bağımlı olduğu için, Ortadoğu'nun petrol ve doğalgaz kaynaklarına ulaşım, Çin açısından büyük önem arz etmektedir. Bu kapsamda Çin'in Ortadoğu politikası enerji güvenliğinin sağlanmasına odaklanmıştır. Bu ortamda Ortadoğu, Çin'in stratejik hesaplamalarında Amerikan hegemonyasına karşı bir rekabet alanı haline gelmektedir. Çin, İran ile devam eden ve Saddam döneminde Irak ile sürdürdüğü nispeten yakın ilişkiler ve BM Güvenlik Konseyi'nde sahip olduğu veto yetkisi aracılığıyla, bölgedeki konumunu güçlendirme uğraşı içinde olmuştur. Bunun yanı sıra bazı bölge ülkeleri ile geliştirdiği silah satımı ilişkileri bu uğraşının önemli bir parçasını teşkil etmiştir. Her ne kadar Ortadoğu'da ABD'nin mutlak bir hakimiyet kurması Çin'in bölge ile ilgili enerji güvenliği politikası ile uyuşmasa da, Çin'in dış politika çıkar hiyerarşisi içinde Ortadoğu'da Amerikan hakimiyetini dengelemeye çalışmak öncelikli bir amaç değildir.

Bush Yönetimi'nin uyguladığı tek taraflı ve sert gücü ön plana çıkaran politikaları, sistemde var olan diğer önemli aktörlerin mevcut hegemonyacı arayışlara karşı tavır almalarına yol açmıştır. Krahnann'ın deyişiyle mevcut uluslararası ortamda, ABD'nin tüm yerküre üzerinde bir hegemonya kurduğunu söylemek, Rusya, Çin ve AB'nin karşı koymaları nedeniyle doğru olmayacaktır.⁶⁸ Bununla birlikte, ABD'nin askeri ve ekonomik üstünlüğü, tek taraflı politikalarını güçlendirirken, bu politikalara karşı çıkışlar, ancak BM gibi uluslararası örgütlerin çatısı altında söylemden ileri gitmeyen ve somut olmaktan uzak normatif çabalardan ibaret kalmıştır.⁶⁹

Aynı şekilde, ABD'nin Irak hareketinin uluslararası normatif düzenin temellerini aşındırdığı ve gayri-meşru olduğu yönündeki tartışmalar, savaşın hızlı bir şekilde bitmesi neticesinde yerini ülkenin yeniden yapılandırılması konusuna bırakmış gözükmektedir. Bu andan itibaren, Irak Savaşı'nın ahlakiliği ve meşruluğu ile ilgili tartışmalar, daha önce-

⁶⁸ Krahnann, "American Hegemony or Global...", s. 533.

⁶⁹ Saldırı karşısında ülkelerin ilk tepkileri şöyleydi: Fransa Cumhurbaşkanı Chirac, Irak Savaşı'nın gelecek için ciddi sonuçlar doğuracağını söyleyerek insani bir felaket yaşanmadan sona ermesini talep ederken, ABD yönetimini uluslararası hukuku ihlal etmekle suçlayan Çin ise, ABD'nin Irak'a karşı başlattığı saldırının derhal durdurulmasını istemişti. Almanya hükümetinin açıklamasında, "Irak'a karşı savaşın başladığı haberi federal hükümette derin endişe ve dehşet uyandırmıştır" denilmekteydi. Rusya devlet başkanı Putin de, ABD'nin Irak operasyonunun büyük bir siyasi hata olduğunu ve derhal durması gerektiğini söylemekle yetinmişti. Arı, s. 596.

leri eleştirel bir tavır alan devlet adamlarının pragmatik yaklaşımları nedeniyle sadece akademik alanla sınırlı kalmış görünmektedir. Fransa Dışişleri Bakanı De Villepin'in "Tüm uluslararası toplumun pragmatik olarak hareket ederek Irak halkının sorunlarına dikkatini yöneltmesini görev olarak değerlendiriyoruz" şeklindeki ifadesi, bu durumu doğrulamaktadır.⁷⁰ Bu noktada Fransız petrol şirketi TotalFinaElf'in, 2003 yılında Irak yönetimi ile imzaladığı antlaşma yoluyla yaptırımların kalkması ile birlikte Irak'ın petrol alanlarının önemli bir kısmının geliştirilmesini yükümlenmiş olması dikkat çekicidir.⁷¹ Ayrıca Joschka Fischer'in Irak Savaşı'nın hemen sonrasında yaptığı "Bugün dünün tartışmalarında geçerli olan hiçbir nokta yok. Irak Savaşı ile ilgili konumuz ne olursa olsun, savaşın başlamasıyla beraber, bu girişimin yeni bir düzen yaratmadaki başarısı, Avrupa'nın güvenliği açısından büyük önem taşımaktadır" biçimindeki açıklaması, ABD ile Avrupa arasındaki dayanışmanın devam ettiğini göstermiştir.⁷²

Sonuç

Güç, uluslararası sistemde çeşitli şekillerde dağılıbilir; tek bir devletin elinde toplanabilir, iki eşit devlet arasında dağılıbilir ya da birçok devlet arasında dağılıbilir. Gücün uluslararası sistemde nasıl dağıldığının, uluslararası sistemin işleyişi üzerinde önemli yansımaları vardır. Bu çerçevede ABD'nin tek süper güç olarak kaldığı Soğuk Savaş sonrası dönemde, Bush Yönetimi'nin uyguladığı politikaların hem uluslararası sistemin alacağı şekil, hem diğer potansiyel süper güçler hem de uluslararası normatif düzen üzerinde önemli etkileri olmuştur. 1990'lı yıllarda iyicil hegemonya kavramı üzerine kurulu olan ABD'nin tek süper güç konumunu sürdürme çabaları, 11 Eylül saldırılarından sonra yerini küresel anlamda hegemonik istikrar arayışlarına bırakmıştır. İyicil hegemonyanın ortak iyi kavramının yerini, ABD'nin sadece kendi ulusal çıkarlarını maksimize etme arayışlarını ifade eden politikaları almıştır. Bu çerçevede mevcut Amerikan Yönetimi, uluslararası politikanın geleceğini askeri ve tek kutuplu bir çerçeve içinde aramaktadır. Bu noktada Amerikan Yönetimi'nin dayandığı en temel varsayım, yine hegemonik istikrar teorisinin de en temel argümanı olan, güç dengesi politikasına dönüşün yol açacağı kaçınılmaz tehlikelere ve yıkıcılığa dünyanın katlanamayacağı varsayımdır.⁷³

⁷⁰ Bkz. www.ambafrance-s.org/news/statmnts/2003/villepin_turkey042203.asp 22.Nisan 2003'dan aktaran Talentino, "US intervention in Iraq...", s. 328.

⁷¹ Sokolsky ve Rumer, "The Role of Outside Power", s. 118.

⁷² Talentino, "US intervention in Iraq...", s. 334.

⁷³ Jervis, "Understanding the Bush Doctrine", s. 377.

Buna karşılık olarak Layne, önleyici savaş stratejisinin yeni büyük güçlerin ortaya çıkmasını ve sonuç olarak uluslararası sistemde hegemonun üstünlüğünün sona ermesini engellemeyeceğini ileri sürmektedir.⁷⁴ Bu nedenle küresel hakimiyet stratejisi, muhtemelen ABD açısından en kötü seçenektir. Çünkü bu strateji, bir taraftan potansiyel büyük güçleri ABD'nin gücünü dengeleme arayışlarına teşvik edecekken, diğer taraftan da onları ABD'ye yabancılaştıracaktır. Her ne kadar ABD hegemonyayı iyicil olarak görse de, diğerlerinin farklı algılamalara sahip olduğunu Washington'ın hatırlaması gerekir. Bu nedenle, ABD'nin diğer devletleri yabancılaştırmaması için değer temelli politikalara ve ılımlı bir retoriğe ihtiyacı vardır.

Mevcut şartlar altında uluslararası toplumun temel kurum ve kurallarını hiçe sayan tek taraflı bir girişim çerçevesinde Amerikan değerlerini, fikirlerini ve normlarını içeren yumuşak güç unsurlarının, uluslararası politikadaki diğer aktörler tarafından benimsenip uygulanmasını beklemek şüphelidir. Aksine uluslararası toplum, ABD'nin özel konununun dışına çıkarak evrensel kurallara diğer devletlerin uyduğu temelde uymasını beklemektedir. Bu nedenle Amerikan dış politikasının amacı, terörizme ve kitle imha silahlarının yayılmasının önlemesine karşı mücadelede ve serbest piyasa ekonomisi ve demokrasinin desteklenmesinde, nasıl hareket edileceği konusunda temel fikirler ve yöntemler üzerinde diğer uluslararası aktörlerle birlikte çalışmayı sağlayacak bir temel oluşturmak olmalıdır.

Soğuk Savaş sonrası dönemin ilk on yılında, özellikle Clinton döneminde, uluslararası sistemde tek süper güç olarak kalan ABD, uluslararası politika sorunlarında işbirliğine ve geniş koalisyonların kurulmasına öncelik veren bir tutum takınmıştır. Mevcut Bush Yönetimi ise, 11 Eylül saldırıları sonrasında geleneksel olmayan tehditleri önleyici bir şekilde karşılama arayışı yoluyla ABD hegemonyasını kurma arayışındadır. Bu çerçevede, Amerikan değerlerinin evrenselleştirilmesi genel çatısı altında, demokrasinin yayılması ile güvenlik çıkarlarının gerçekleştirilmesi arasında yakın bir bağ kurulmaktadır. Bu doğrultuda Bush Yönetimi'nin öne sürdüğü öncelikli neden, sosyo-politik bütünlüklerini sağlamak konusunda uzun bir tarihi tecrübeye sahip olmayan Irak ve Afganistan gibi post-kolonyal dönemin yeni kurulan ulus-devletlerinin radikalizme ve terörizme kaynaklık etmeleridir.

Söz konusu zayıf devletlerin uluslararası terörizme sağladığı desteğin sonlandırılması amacıyla, bu ülkelerdeki siyasal rejimlerin demokrasiye doğru evriminin gerçekleştirilerek, toplumsal talepleri göz önünde bu-

⁷⁴ Layne, "The Unipolar Illusion...", s. 172.

lunduran ve hesap verebilir ve katılımcı yönetimlerin hayata geçirilmesi öncelikli olarak ele alınmaktadır. Politik ve ekonomik sistemlerin liberalleştirilmesi yoluyla, iç barışın desteklenebileceği ve bölgesel barış ve istikrarın güçlendirilebileceği hesaplanmaktadır. Buna karşın Schabel'in de belirttiği gibi, otokratik ve kapalı sistemlerden açık ve demokratik sistemlere geçiş, acısız gerçekleştirilemez.⁷⁵ Bir başka deyişle, Batı modernliği her ne kadar dünyaya yayılsa da, bu normlar girdikleri devletlerin politik, kültürel, ekonomik ve sosyal sistemlerine oturmamışlardır ve serbest piyasa ve demokrasilerin dünyayı daha iyi ve güvenilir hale getireceği gibi modernist bir hayalin peşinden gidilse de, bu evrensel reçete dünyada karmaşanın ve şiddetin artmasına neden olmaktadır.⁷⁶

Amerikan yönetimi, küresel hegemonik istikrarı, liberal değerlerin yerleştirilmesi ve Kantçı bir sürekli barışın ihdası için bir araç olarak görmekteyse de, liberal değerler, uluslararası politikada kök saldıkça, sistemin muhafazasında hegemonun rolü daha az önemli bir hale gelecektir. Demokrasinin yayılması ve uluslararası barış ve istikrarın korunması gibi ideallerle yola çıktıklarını ifade eden yeni-muhafazakarlar, pratikte eşitler arası eşit olarak gördükleri kendi ülkelerinin bu ideallere ulaşmasında tek taraflı hareket etmesini önermektedirler. Liberal kavramlarla ve değerlerle yoğrulmuş olan uluslararası normatif düzen üzerinde aşındırıcı bir etki yapan bu yaklaşım, ABD'nin kendi ulusal çıkarlarını, küresel toplumun çıkarlarıymış gibi göstermesinden kaynaklanmaktadır. ABD'nin küresel bir hegemonik istikrar kurabilmesinin en önemli boyutu, diğer tüm devletlerin hareketlerini kontrol edebilmesi ya da etkileyebilmesidir. Bunu başaramadığı zaman, çok taraflılığı ve uluslararası işbirliğini ikinci plana iten, ben merkezli çıkarların yönlendirdiği politikalar ağır basmaktadır. ABD'nin Irak Savaşı öncesinde kurduğu gönüllüler koalisyonunu (coalition of willing) ise, normatif bir çok taraflılıktan çok stratejik bir çok taraflılık olarak değerlendirilmek doğru olur.

ABD'nin hegemonik istikrar arayışları etrafında şekillenen mevcut uluslararası sistem ya informal bir imparatorluk ya da daha demokratik ve barışçıl bir dünya düzenine doğru evrimleşecektir. İkinci seçeneğin gerçekleşebilmesi, büyük oranda ABD'yi etkileyebilme kapasitesine sahip uluslararası politika aktörlerinin pragmatik değerlendirmelerin dışına çıkarak, değer temelli politikalar üzerinde ısrar etmeleri gereklidir. Unutulmamalıdır ki, Bush yönetiminin uygulamaya koyduğu önleyici

⁷⁵ Albrecht Schnabel, "A rough journey: Nascent democratization in the Middle East", Amin Saikal ve Albrecht Schnabel (der.), *Democratization in the Middle East: Experiences, Struggles and Challenges*, Tokyo, United Nations University Press, 2003, s. 1-2.

⁷⁶ Bkz. Rasim Özgür Dönmez, "Küreselleşme, Batı Modernliği ve Şiddet: Batı'ya Karşı Siyasal İslam", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 1, Sayı 4, 2004, s. 81-114.

savaş gibi stratejiler, diğer devletler için yeni davranış kalıpları üretmektedir. Eğer ABD gücü ön-alıcı bir biçimde kullanıyorsa, diğer devletler de kullanabilir. Aksini iddia etmek, egemen eşitlik ilkesini inkar etmek ve ABD'ye uluslararası toplumun geri kalanından farklı hukuk kurallarının uygulanabileceğini kabul etmektir.⁷⁷ Neticede Bush yönetimi, neorealist düşüncenin temel kavramları olan ben merkezli çıkar algılaması ve kendi kendine yardım kavramlarının uluslararası ilişkilerin karakteristiğini tanımlamaya devam ettiğini bir kez daha göstermiştir.

⁷⁷ Aylin Peker Görener, "The Doctrine of Pre-emption and the War in Iraq under International Law", *Perceptions*, Cilt 9, No 2, 2004, s. 44.

Kaynakça

- Adam, Bernard, "Teröre Karşı Başarısız Mücadele", *Le Monde Diplomatique*, 04-10 Nisan 2004, s.3.
- Arı, Tayyar, *Geçmişten Günümüze Ortadoğu: Siyaset, Savaş ve Diplomasi*, Alfa Yayınları, İstanbul, 2004
- Aydın, Mustafa, "ABD Dünya'dan Ne İstiyor?", 23 Mart 2003, <http://www.haberanaliz.com/detay.php?detayid=325>, (29.03.2006)
- Dalacoura, Katerina, "US democracy promotion in the Arab Middle East since 11 September 2001: a critique", *International Affairs*, Cilt 81, No 5, Ekim 2005, s.963-979.
- Dombrowski, Peter, Bayne, Rodger A., "Global Debate and the Limits of the Bush Doctrine", *International Studies Perspectives*, Cilt.4, No.4, 2003, s.395-408.
- Dönmez, Rasim Özgür, "Küreselleşme, Batı Modernliği ve Şiddet: Batı'ya Karşı Siyasal İslam", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt.1, Sayı.4, Kış 2004, s.81-114.
- Drumbl, Mark A., "Self-Defense and the Use of Force: Breaking the Rules, Making the Rules, or Both?", *International Studies Perspectives*, Cilt.4, No.4, Kasım 2003, s.409-431.
- Eralp, Atila, "Hegemonya", Atila Eralp (Der.), *Devlet ve Ötesi: Uluslararası İlişkilerde Temel Kavramlar*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005, s.155-181.
- Ferguson, Niall, "Hegemony or Empires?", *Foreign Affairs*, Cilt.82, No.5, Eylül/Ekim 2003, <http://www.foreignaffairs.org/20030901fareviewessay82512/niall-ferguson/hegemony-or-empire.html>, (25.12.2006).
- Fukuyama, Francis ve Garfinkle, Adam, "The War: A Better Idea", <http://www.opinionjournal.com/editorial/feature.html?id=110008147>, (05.06.2006).
- Girdner, Eddie J., "Pre-emptive War: The Case of Iraq", *Perceptions*, Cilt.9, No.4, Kış 2004, s.5-30.
- Görener, Aylin Peker, "The Doctrine of Pre-emption and the War in Iraq under International Law", *Perceptions*, Cilt.9, No.2, Yaz 2004, s.33-44.
- İnsel, Ahmet, "Amerika'da yeni muhafazakarlık", *Birikim*, Sayı 169, Mayıs 2003, s.10-16.
- Jervis, Robert, "Understanding the Bush Doctrine", *Political Science Quarterly*, Cilt.118, No.3, 2003, s.365-388.
- Kagan, Robert, "The Benevolent Empire", *Foreign Policy*, No.111, Yaz 1998, s.24-35.
- Kegley, Charles W., Raymond, Gregory A., "Preventive War and Permissive Normative Order", *International Studies Perspectives*, Cilt.4, No.4, Kasım 2003, s.385-394.
- Kindleberger, Charles, "The World in Depression, 1929-1939", *Explanation of the 1929 Depression*, University of California Press, Berkeley, 1973, s.291-308, <http://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/depress.htm>, (25.12.2006).
- Krahmann, Elke, "American Hegemony or Global Governance? Competing Visions of International Security", *International Studies Review*, Cilt.7, No.4, Aralık 2005, s.531-545.
- Krasner, Stephen D., "Structural Causes and Regime Consequences: Regimes as Intervening Variables", *International Organization*, Cilt.36, No.2, Spring 1982, s.185-205.

Lake, David A., "American Hegemony and the Future of East-West Relations", *International Studies Perspectives*, Cilt.7, No.1, Şubat 2006, s.23-30.

Layne, Christopher, "The Unipolar Illusion: Why New Great Powers Will Rise", *The Perils of Anarchy: Contemporary Realism and International Security*, Michael E. Brown, Sean M. Lynn-Jones, Steven E. Miller (Ed.), MIT Press, Massachusetts, 1995, s.130-176.

_____, "Kant or Cant: The Myth of the Democratic Peace", *The Perils of Anarchy: Contemporary Realism and International Security*, Michael E. Brown, Sean M. Lynn-Jones, Steven E. Miller (Ed.), MIT Press, Massachusetts, 1995, s.287-331.

Lefler, Melvyn, "9/11 and American Foreign Policy", *Diplomatic History*, Cilt.29, No.3, Haziran 2005, s.395-414.

Lipschutz, Ronnie D., "The Clash of Governmentalities: The Fall of the UN Republic and America's Reach for Empire", *Contemporary Security Policy*, Cilt.23, No.3, Aralık 2002, s.214-231.

Mazarr, Michael J., "George W. Bush, Idealist", *International Affairs*, Cilt.79, No.3, Mayıs 2003, s.503-522.

Mearsheimer, John J., "The False Promise of International Institutions", *The Perils of Anarchy: Contemporary Realism and International Security*, Michael E. Brown, Sean M. Lynn-Jones, Steven E. Miller (Ed.), MIT Press, Massachusetts, 1995, s.332-376.

NYE, Joseph S. Jr., *Amerikan Gücünün Paradoksu*, (Çev.) Gürol Koca, Literatür Yayınları, İstanbul, 2003

Özen, Çınar, "Global Siyasal Sistem ve Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme", *Doğu-Batı*, Yıl.6, Sayı.24, Ağustos, Eylül, Ekim 2003, s.275-288.

Said, Edward, *Oslo'dan Irak'a ve Yol Haritası*, (Çev.) Murat Uyurkulak, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2005

Schnabel, Albrecht, "A rough journey: Nascent democratization in the Middle East", *Democratization in the Middle East: Experiences, Struggle, Challenges*, Amin Saikal ve Albrecht Schnabel (Ed.), United Nations University Press, Tokyo, 2003, s.1-22.

Talentino, Andrea Kathryn, "US intervention in Iraq and the Future of the Normative Order", *Contemporary Security Policy*, Cilt.25, No.2, Ağustos 2004, s.312-388.

Trofimenko, Genrikh, *Amerikan Savaş Stratejileri*, (Çev.) Levent Oğuz, Pencere Yayınları, İstanbul, 1991

Waltz, Kenneth, *Theory of International Politics*, Reading, Addison-Wesley, 1979

Wendt, Alexander, "Anarchy is what states make of it: social construction of power politics", *International Organization*, Cilt.46, No.2, Bahar 1992, s.391-425.

Wilkinson, David, "Unipolarity Without Hegemony", <http://www.blackwell-synergy.com/doi/pdf/10.1111/1521-9488.00158>, (11.06.2006). s.141-172.

National Security Strategy of The United States of America 1996 <http://www.fas.org/spp/military/docops/national/1996stra.htm>, (25.12.2006)

National Security Strategy of The United States of America 1997 <http://www.fas.org/man/docs/strategy97.htm>, (25.12.2006)

National Security Strategy of The United States of America 2002, <http://www.whitehouse.gov/nsc/nss.html>, (25.12.2006)

Summary

The concept of polarity has been defined as the relative distribution of power within the international system. Power can be distributed in many ways within the international system and how power is distributed has significant implications for the operation of the international system. With the end of the Cold War, the international system entered into a systemic transformation process, basically from bipolarity to unipolarity. So, American policymakers have had to think about international politics from a wholly new analytical framework. The current unipolar international system has encouraged the United States as the preeminent power in terms of military, economic, and political capabilities to engage in hegemonic policies.

US political and military preeminence is characterized by unipolarity, primacy and hegemony. But there is no consensus as to which of these terms applies to the USA in the post-Cold War era. As a structural concept, unipolarity identifies the current distribution of power in the international system, whereas hegemony is the aspiration of the current US administration about the form of international politics. To understand whether we are witnessing the rise of American hegemony and how this will impact upon global security, it is necessary to define the concept of hegemony and indicate its place within international relations theory.

The policy shift of the Bush administration after September 11 has transformed the benign hegemon perceptions of the US. The shift from benign hegemony to the search for hegemonic stability is specifically embodied in the 2002 National Security Strategy of the USA. Neoconservative thought which dominates the Bush administration, focuses on creating an American-centered international order but involves a very different strategy from the Clinton administration.

Unipolar systems contain the seeds of their own demise because the hegemon's unbalanced power creates an environment conducive to the emergence of new great powers in the international system that erodes the hegemon's relative power, and, ultimately, its preeminence. In addition to unipolarity, benign hegemony results in the diffusion of economic, technological and organizational skills to other states, thereby causing the hegemon to lose its "comparative advantage" over rising powers. Even though it is asserted that benign hegemony is a better international arrangement than all realistic alternatives, because of the possibility of the rising of countervailing power in the form of new great powers under the benign hegemony, the current US administration has coercive and unilateral incentives rather than benevolent ones. The Bush administration seeks appropriate mechanisms for deterring potential competitors such as China, Russia and the EU from challenging the USA's sole superpower position and aspiring to a global role. In this context, the USA tries to change the international system in accordance with its particular interests.

Theoretically, the most important problem of current American foreign policy is the ambiguous distinction between realist and idealist international relations theories. Even it is argued that the Bush's administration doctrines

and policies stem from a different world view than that proposed by realism; it pursues an agenda in the context of its national interests by using aggressively and unilaterally its own hard power. In this paper, it is asserted that efforts of the Bush administration to spread democracies in the international system is an integral part of the search for global hegemonic stability. In this context, there is an alleged dismissal of deterrence, alliance formation, multilateralism and containment in favor of a strategy of preemption, prevention and unilateralism. According to the administration, innovative thinking it is necessary to deal with radically new security threats. In order to reduce America's vulnerability, it is imperative to prevent these threats from becoming operational.

Though expressed in the language of preemption, the Bush strategy embodies a far more problematic doctrine of preventive warfare. A preemptive military attack entails the use of force to mitigate an impending strike by an adversary. A preventive military attack entails the use of force to eliminate any possible future strike, even when there is no reason to believe that aggression is planned or the capability to launch such an attack is operational. Whereas the grounds for preemption lie in evidence of a credible, imminent threat, the basis for prevention rests on the suspicion of an incipient, contingent threat. Given the absence of a legal justification in the UN Charter for preventive war, what is problematic about the new Bush security strategy is its framing of preventive military action as preemption. Therefore, the strategy of preventive war the use of undermine normative restraints on the use of military force. Application of such a strategy by a sole superpower may change prevailing international norms in the use of force.

According to democratic peace theory, domestic political factors are the main determinants of peace, and the existence of liberal democracies in the international system will contribute to the emergence of a stable international order. Neo-conservatives argue that implementation of the democratic peace theory will lead to regime changes in weak states which harbor and support international terrorism and that this will be the most effective way of confronting this threat. Thus, democracy has emerged as a central component of US thinking in the reassessment of its security perceptions in the post-9/11 environment. But a discourse of democratization is used in an instrumental fashion in a wider strategy to achieve a set of political and security objectives, rather than for the sake of a certain set of principles.

When the hegemon promotes a new code of conduct, it alters the normative frame of reference for everyone else. The confluence of military, economic, and cultural power gives the USA an extraordinary ability to shape international norms. Unfortunately, the Bush Doctrine discourages the development of the normative international order. The USA views its interests as the world's interests, and it will override the interests of others if those interests are not in conformity with US interests. In other words, the Bush administration is willing to exercise its military power in pursuit of its interests without the backing of the international community. However, I argue that the international debate leading up to the war in Iraq signals widespread support for and the importance of existing norms of world politics.